

OP Ryhmän osavuosisikatsaus
1.1.–30.9.2015

OP Ryhmän osavuositiedote 1.1.–30.9.2015: Vahva vakavaraisuus ja selvästi markkinoita nopeampi luottojen kasvu

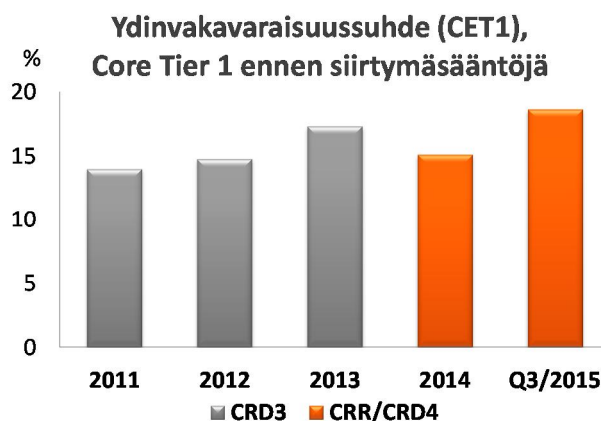
- Ryhmän tulos ennen veroja kasvoi 25 % ja oli 926 miljoonaa euroa (739). Yhdeksän kuukauden tulos oli suurempi kuin koko viime vuoden tulos.
- Tuotot kasvoivat 6 % ja kulut supistuivat 5 % vuotta aiemmasta.
- CET1-vakavaraisuus nousi 18,6 %:iin (15,1 %) vahvan tuloksen tukemana. Vakavaraisuus on vahvistunut vuodessa 5,1 prosenttiyksikköä, vaikka ryhmän asiakasrahoitus on kasvanut selvästi markkinoita nopeammin:
 - Asuntoluottokanta kasvoi vuodessa 3,5 %
 - Yritysluottokanta kasvoi 7,2 %
 - Luottokanta kokonaisuudessaan kasvoi 6,0 % ja nostettujen luottojen määrä 10,4 %
- Uusia asiakasbonuksia kertyi 147 miljoonaa euroa eli 4,2 % enemmän kuin vuotta aiemmin.
- Omistaja-asiakkaiden oman pääoman ehtoisten sijoitusten määrä nousi 2,5 miljardiin euroon (1,9).
- Jokaisen kolmen liiketoimintasegmentin tulos parani selvästi:
 - Pankkitoiminnan tulos ennen veroja kasvoi 16 % 531 miljoonaan euroon (459). Kulu–tuotto-suhde parani 3 %-yksikköä 52 %:iin. Talletuskanta kasvoi 8,1 %. Saamisten arvonalentumiset säilyivät matalalla 0,08 %:n tasolla luotto- ja takauskannasta.
 - Vahinkovakuutuksen tulos ennen veroja kasvoi 15 % 218 miljoonaan euroon (190). Operatiivinen yhdistetty kulusuhde oli 86,3 %. Maksutuotot kasvoivat 5,2 %.
 - Varallisuudenhoidon tulos ennen veroja kasvoi 16 % 168 miljoonaan euroon (145). Hallinnoitavien varojen määrä kasvoi 9,2 % ja oli 64 miljardia euroa.
- OP Ryhmän keskusyhteisön johtokuntaan on nimitetty uusi jäsen johtamaan OP Ryhmän muutosta perinteisestä finanssitoimijasta digitaalisen ajan toimijaksi.
- Muutos näkyviin: Vuoden 2015 tuloksen arvioidaan muodostuvan selvästi suuremmaksi kuin vuonna 2014 (aiemmin suuremmaksi). Muutoksesta kerrotaan tarkemmin kohdassa "Loppuvuoden näkymät".

OP Ryhmän avainlukuja

	1–9/2015	1–9/2014	Muutos, %	1–12/2014
Tulos ennen veroja, milj. €	926	739	25,3	915
Pankkitoiminta	531	459	15,5	571
Vahinkovakuutus	218	190	14,6	223
Varallisuudenhoito	168	145	15,5	167
Kertyneet uudet asiakasbonukset	147	141	4,4	189
	30.9.2015	30.9.2014	Muutos, %	31.12.2014
Ydinvakavaraisuus CET1, %	18,6	13,6	5,1*	15,1
Omien varojen suhde omien varojen vähimmäismäärään (Rava), %	197	179	18*	189
Yli 90 päivää erääntyneet saamiset luotto- ja takauskannasta, %	0,44	0,45	-0,01*	0,37
Pankki- ja vakuutustoiminnan yhteiset asiakkaat (1 000)	1 637	1 570	4,3	1 590

Tuloksen vertailulukuna on käytetty vuoden 2014 vastaavien jaksoiden lukuja. Tase- ja muiden poikkeileikkaustyyppisten erien vertailulukuna on käytetty lukua vuoden 2014 lopun tilanteesta, ellei toisin mainita.

* suhdeluvun muutos

Pääjohtaja Reijo Karhisen kommentit

OP Ryhmän vuoden 2015 toimintaa kuvastaa vahva kasvu ja uudistuminen. Olemme edelleen selvästi kasvattaneet yritys- ja asuntorahoituksen markkinaosuuttamme. Vahvistuneen vakavaraisuutemme turvin olemme vastanneet asiakkaittemme rahoituksen saatavuudesta. Yritysrahoituksen 7 %:n ja koko luottokannan 6 %:n kasvu ovat selkeitä osoituksia vastuullisuudestamme toimintaympäristöömme kohtaan. Suomi nousuun on teema, johon olemme sitoutuneet.

Pitkään markkinoita nopeampana jatkunut kasvumme näkyy selvästi myös parantuneena tuloskehityksenä. Vahva volyymikasvu on kompensoinut matalan korkoympäristön aiheuttamaa tulosrasitusta. Lisäksi olemme määrätietoisesti parantaneet hintakilpailukykyämme tehostamalla toimintaamme ja taittamalla pitkään jatkuneen kulukasvun. Alkuvuoden kaikkien aikojen parhaan tuloksen saavuttaminen ei olisi ollut mahdollista ilman onnistumista finanssiryhmänä. Vahinkovakuutuksen tuloskehitys on jatkunut erittäin hyvänä. Myös sijoitustoiminnan tuotoilla on ollut merkittävä rooli pitkän aikavälin tulosparannuksessa. Luottotappioiden vähäisyys kertoo asiakkaittemme vahvoista taseista sekä myös varovaisuudesta investoita.

Vauhdilla etenevä digitalisaatio ja asiakaskäyttäytymisen muutos kiihdyttävät finanssitoimialan murrosta. Tämän historiallisen suuren murroksen ja uusien mahdollisuuksien äärellä OPn tunnusluvut ovat kunnossa. Olemme varautuneet tulevaan talouttamme vahvistaen, toimintaamme määrätietoisesti uudistaen sekä kehitysinvestointejamme kasvattaen. Mahdollisuutemme ja valmiutemme kehittää uusia palveluita asiakkaillemme ovat hyvät. Samalla tarve nykyisten liiketoimintaprosessien tehostamiseen ja parantamiseen korostuu.

Huolemme kohdistuu Suomen, eli OPn toimintaympäristön kykyyn uudistua. Elämme Suomesta ja suomalaisista menestystarinoista. Yhteiskunnassamme puhetta on edelleen tekoja enemmän. Olemme vaarallisella tavalla jumiutuneet paikalleen vailla ratkaisuhakuisuutta. Päättämättömyydestä ja hitaasta reagoinnista maksamme kovan hinnan. Olemme pieni, mutta osaamispääomaltaan vahva maa, jolle ketteryys voisi olla kilpailuetu nopeasti muuttuvassa digitalisoituvassa ympäristössä.

Rakenteita pitää uskaltaa rohkeasti uudistaa. Positiivinen asenne on uuden alkumme perusta.

OP Ryhmän osavuosisikatsaus 1.1.–30.9.2015

Sisällysluettelo

Toimintaympäristö.....	4
OP Ryhmän toiminnalliset lähtökohdat.....	6
Ryhmän tulos ja tase.....	6
Asiakkuudet ja asiakasedut	7
Palvelukanavat	8
Pohjola Pankin osakkeiden lunastusmenettely	8
Vakavaraisuus	8
Riskiasema	10
Luottoluokitukset.....	12
Strategiset kehitysohjelmat.....	12
Loppuvuoden näkymät	12
Toiminta ja tulos liiketoimintasegmenteittäin.....	13
Pankkitoiminta	13
Vahinkovakuutus.....	15
Varallisuudenhoito	17
Muu toiminta.....	19
OP Ryhmän rakenteessa tapahtuneet muutokset.....	19
Henkilöstö ja palkitseminen	20
OP Osuuskunnan hallinto.....	20
OP Ryhmän tehostamisohjelma.....	21
Investoinnit ja palvelukehittäminen.....	21
Tuloslaskelma	
Laaja tuloslaskelma	
Tase	
Oman pääoman muutoslaskelma	
Rahavirtalaskelma	
OP Ryhmän segmenttiraportointi	
Liitetaulukot:	
Liite 1. Laatimisperiaatteet	
Liite 2. OP Ryhmän rakenteessa tapahtuneet muutokset	
Liite 3. Tunnusluvut ja niiden laskentakaavat	
Liite 4. Tuloskehitys vuosineljänneksittäin	
Liite 5. Korkokate	
Liite 6. Saamisten arvonalentumiset	
Liite 7. Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	
Liite 8. Henkivakuutustoiminnan nettotuotot	
Liite 9. Palkkiotuotot ja -kulut, netto	
Liite 10. Kaupankäynnin nettotuotot	
Liite 11. Sijoitustoiminnan nettotuotot	
Liite 12. Liiketoiminnan muut tuotot	
Liite 13. Rahoitusvarojen ja -velkojen luokittelu	
Liite 14. Toistuvasti käypään arvoon arvostettujen rahoitusinstrumenttien ryhmittely arvostusmenetelmän mukaisesti	
Liite 15. Vahinkovakuutustoiminnan varat	
Liite 16. Henkivakuutustoiminnan varat	
Liite 17. Vahinkovakuutustoiminnan velat	
Liite 18. Henkivakuutustoiminnan velat	
Liite 19. Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	
Liite 20. Käyvän arvon rahasto verojen jälkeen	
Liite 21. Arvonalentumiset ja ongelmasaamiset	
Liite 22. Omat varat ja vakavaraisuus	
Liite 23. OP Ryhmän rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuus	
Liite 24. Annetut vakuudet	
Liite 25. Taseen ulkopuoliset sitoumukset	
Liite 26. Johdannaissopimukset	
Liite 27. Rahoitusvarat- ja velat, jotka on vähennetty toisistaan tai joita koskee toimeenpantavissa oleva yleinen nettoutusjärjestely	
Liite 28. Lähipiiriiliikeytoimet	

Toimintaympäristö

Maailmantalouden kasvu oli edelleen vaisua kesällä. Kiinassa osakekurssit laskivat jyrkästi ja talouskasvu hidastui. Heilunta kansainvälisillä rahoitusmarkkinoilla lisääntyi ja maailmantalouden näkymät heikkenivät. Euroalueella luottamus talouteen pysyi vakaana, ja talouskasvu jatkui maltillisena.

Euroopan keskuspankki osti kolmannella neljänneksellä edelleen joukkolainoja osto-ohjelmansa mukaisesti. Laajennetun osto-ohjelman puitteissa EKP ostaa arvopapereita 60 miljardilla eurolla kuukaudessa vähintään syyskuuhun 2016 asti.

Euribor-korot ja korko-odotukset laskivat hieman. Yhden ja kolmen kuukauden euribor-korot olivat negatiivisia. Kreikalle myönnettiin uusi tukipaketti ja tilanne Kreikan rahoitusmarkkinoilla vakautui. Sijoittajien luottamus muiden reunamaiden valtionlainoihin säilyi hyvänä.

Suomen talouskehitys pysyi heikkona kolmannella neljänneksellä. Työttömyys nousi edelleen viime vuoteen nähden ja kuluttajien luottamus heikkeni. Viennin ja teollisuustuotannon vaisu kehitys jatkui. Myönteistä oli teollisuuden saamien tilausten kasvu.

Euroalueen talous kasvaa tänä vuonna hieman viime vuotta nopeammin. Maailmantalouden kasvu jää hieman viime vuotta vaimeammaksi, eikä merkittävää elpymistä ole näköpiirissä. Suomessa talouskasvu on vähäistä. Inflaatio pysyy hyvin matalana samoin kuin korkotasotaso.

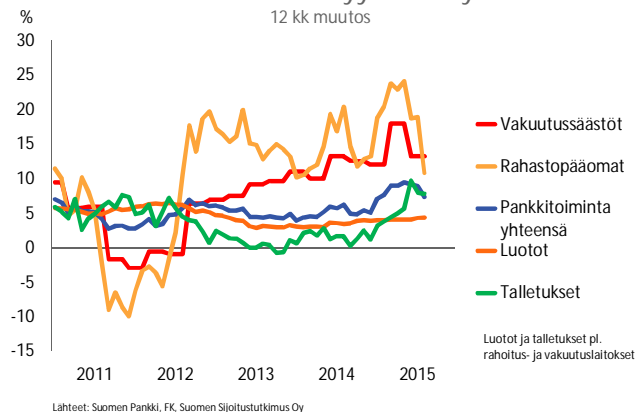
Pankkien kotitalousluottokanta kasvoi kolmannella neljänneksellä noin kaksi prosenttia edellisestä vuodesta. Uusia asuntoluottoja nostettiin euromääräisesti yhtä paljon kuin vuotta aiemmin. Yritysten ja asuntoyhteisöjen luottokanta kasvoi seitsemän prosentin vuosivauhtia. Kotitalouksien luotonkysynnän odotetaan jatkuvan vilkkaampana kuin viime vuoden vastaavana ajankohtana.

Pankkitalletukset lisääntyivät kahdeksan prosentin vuosivauhtia julkisyhteisöjen ja yritysten talletuskantojen vahvan kasvun myötä. Kotitalouksien talletuskanta sen sijaan pysyi vuoden takaisella tasolla. Määräaikaistalletusten siirtyminen käyttelytileille jatkui.

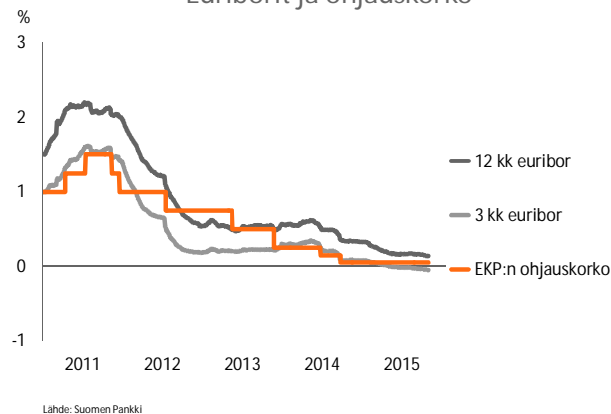
Sijoitusmarkkinoilla epävarmuus lisääntyi kehittyvien talouksien heikentyneiden talousnäkömyien seurauksena. Rahastosäästöt olivat kuitenkin 11 prosenttia korkeammalla tasolla vuoden takaiseen verrattuna. Markkinahuolet laskivat rahastojen nettomerkitöjä. Henkivakuutuksen maksutulon voimakas kasvu hidastui hieman kolmannella neljänneksellä.

Vahinkovakuutusalan maksutulo kasvoi tammi–syyskuussa noin kahden prosentin vuosivauhtia. Lakisääteinen tapaturmavakuuttaminen kuitenkin supistui vertailukaudesta hiljentyneen taloudellisen aktiviteetin seurauksena. Korvauskulut laskivat runsaat kaksi prosenttia vertailukaudesta.

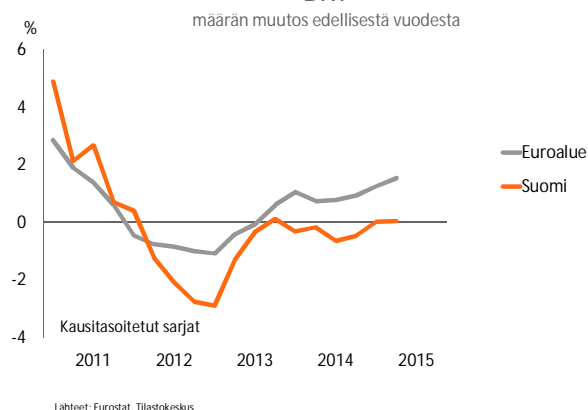
Finanssialan volyymikehitys

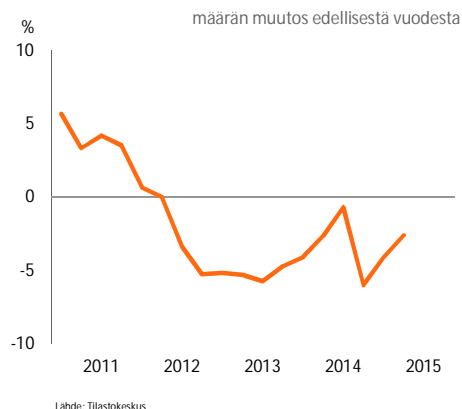
Euriborit ja ohjaukorko

BKT

Investoinnit

Tulosanalyysi, milj. €

	1-9/2015	1-9/2014	Muutos, %	7-9/2015	7-9/2014	Muutos, %	1-12/2014
Pankkitoiminta	531	459	15,5	174	170	2,4	571
Vahinkovakuutus	218	190	14,6	74	57	29,8	223
Varallisuudenhoito	168	145	15,5	40	43	-6,9	167
Tulos ennen veroja	926	739	25,3	299	251	19,0	915
Käyvän arvon rahaston muutos, brutto	-229	103		-107	32		152
Tulos käyvin arvoin ennen veroja	697	843	-17,3	192	283	-32,0	1 067
Taloudellisen pääomavaateen tuotto, % *)	21,2	14,8	6,4*				16,5
Taloudellisen pääomavaateen tuotto käyvin arvoin, % *)	18,1	17,7	0,5*				19,1
Tuotot							
Korkokate	767	774	-0,9	256	269	-4,9	1 043
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	496	450	10,2	154	142	8,2	589
Henkivakuutustoiminnan nettotuotot	210	168	24,8	61	47	29,8	197
Palkkiotuotot, netto	543	532	2,0	169	172	-1,8	707
Kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan nettotuotot	169	136	24,5	40	34	16,3	162
Liiketoiminnan muut tuotot	39	38	3,1	10	14	-27,8	55
Muut tuotot yhteensä	1 457	1 324	10,0	434	410	5,9	1 710
Tuotot yhteensä	2 224	2 098	6,0	690	679	1,7	2 753
Kulut							
Henkilöstökulut	573	551	4,0	172	166	3,5	741
Muut hallintokulut	293	312	-6,1	90	98	-7,8	414
Liiketoiminnan muut kulut	238	299	-20,3	69	98	-29,6	401
Kulut yhteensä	1 105	1 162	-5,0	331	361	-8,5	1 555
Arvonalentumiset saamisista	47	50	-6,0	10	17	-39,5	88
Kertyneet uudet asiakasbonukset	147	141	4,4	50	48	4,0	189

*) 12 kk liukuva, muutos suhdeluvun muutoksena

Muita avainlukuja, milj. €

	30.9.2015	30.9.2014	Muutos,%	31.12.2014
Saamiset asiakkailta	74 186	70 003	6,0	70 683
Henkivakuutustoiminnan varat	12 054	10 694	12,7	11 238
Vahinkovakuutustoiminnan varat	3 988	3 922	1,7	3 797
Velat asiakkaille	55 598	49 434	12,5	51 163
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	25 877	24 651	5,0	24 956
Oma pääoma	8 690	6 715	29,4	7 213
Tase yhteensä	118 242	106 265	11,3	110 427

OP Ryhmän toiminnalliset lähtökohdat

OP Ryhmän toiminta perustuu osuustoiminnallisiin arvoihin, vahvaan vakavaraisuuteen, osaavaan riskienhallintaan ja asiakkaiden kunnioittamiseen. Osuustoiminnallisia arvoja ovat ihmisläheisyys, vastuullisuus ja yhdessä menestyminen. OP ryhmän perustehtävänä on luoda vahvan vakavaraisuutensa ja tehokkuutensa avulla kestävää taloudellista menestystä, turvallisuutta ja hyvinvointia omistaja-asiakkaille ja toimintaympäristölle.

OP Ryhmässä asiakkaan etu ohjaa kaikkea toimintaa. Jatkuva ja aktiivinen asiakkaan edun tavoittelu kiteytyy Ryhmän asiakaslupauksessa: "Olemme asiakkaitamme varten". Asiakas on aina ensin ja ansaitsee jakamattoman huomion. Ryhmän henkilöstön palvelusenteessa näkyy asiakkaiden arvostus. Ryhmän hallintohenkilöt tuovat vahvasti asiakkaan äänen päätöksentekoon ja toiminnan kehittämiseen.

Pitkäjänteinen asiakkaan ajattelu näkyy OP Ryhmässä jatkuvana uudistumisena. Palveluja ja tuotteita kehitetään asiakkaiden tarpeiden mukaisesti. Ryhmässä otetaan tehokkaasti huomioon erilaiset asiakasryhmät sekä finanssipalveluiden alueellinen kattavuus ja saatavuus. Laajasti eri puolilla Suomea sijaitsevat osuuspankit ja niiden toimipaikat yhdessä helppokäyttöisten sähköisten palveluiden kanssa mahdollistavat hyvän vuorovaikutuksen asiakkaiden ja paikallisen yhteisön kanssa.

Asiakasomisteisena toimijana OP Ryhmällä on liiketoimintaroolin rinnalla toinen vahva rooli eli yhteisöllinen rooli. Liiketoimintaroolissa ryhmä tuottaa asiakkaiden tarvitsemat palvelut kilpailukykyisesti sekä huolehtii toimintansa tehokkuudesta ja kilpailuetua luovasta vahvasta vakavaraisuudesta. Osuuskunta yritysmuotona luo yhteisöllisyyttä ja jatkuvuutta ryhmän toimintaympäristössä. Yhteisöllisessä roolissa ryhmä kantaa vastuuta niin omistaja-asiakkaista kuin laajemminkin yhteiskunnasta ja paikallisyhteisöstä. Liiketoimintaroolissa onnistuminen mahdollistaa yhteisöllisen roolin toteuttamisen.

Vahva vakavaraisuus mahdollistaa OP Ryhmälle kaksoisroolin toteuttamisen. Ryhmä ylläpitää selvästi sääntelyn edellyttämää korkeampaa vakavaraisuutta turvatakseen rooliaan talouden rahoittajana ja vakuuttajana myös talouden taantuman pitkittyessä. Samaan aikaan ryhmän riskinotto suhteessa riskinkantokykyyn pidetään strategian mukaisesti maltillisena.

Asiakkaat omistavat OP Ryhmän. OP Ryhmässä asiakkuus ja omistajuus yhdistyvät. Perustaltaan osuustoiminnallisena toimijana OP Ryhmän tavoitteena ei ole voiton maksimointi omistajille, vaan osuuskunnan omistaja-asiakkaiden tarvitsemien palvelujen tuottaminen mahdollisimman tehokkaasti. Liiketoiminnan tuloksesta merkittävä osa palautuu omistaja-asiakkaille. Loppuosa tuloksesta jää ryhmän taseen vahvistamiseen ja luotonantokyvyn turvaamiseen. Taloudellisten etujen lisäksi omistaja-asiakkaille on aito vaikutusmahdollisuus oman osuuspankkinsa päätöksentekoon ja sitä kautta oman lähiseutunsa kehittämiseen.

OP Ryhmän liiketoiminnan hyöty ja lisäarvo kanavoituvat asiakassuhteen kautta omistaja-asiakkaille ja asiakkaille. Osuuspankit käyttävät tuloksensa asiakkaiden hyväksi

keskittämisetuina ja muina taloudellisina etuina sekä palvelukyvyn kehittämisenä. Osuuspankit ovat useilla paikkakunnilla yksi suurimmista veronmaksajista. Liiketoiminnan edellyttämien kulujen jälkeen OP Ryhmän tuotot käytettiin katsauskaudella seuraavasti:

*) Arvio katsauskauden liiketoiminnan tuloksen käytöstä, joka vahvistetaan tilikauden päättymisen jälkeen

Ryhmän toiminnalla on myös muita, laajempia välillisiä vaikutuksia sekä paikallisen että valtakunnallisen talouden elinvoimaisuuteen.

Ryhmän tulos ja tase

Tammi-syyskuu

OP Ryhmän tulos ennen veroja kasvoi 25 prosenttia 926 miljoonaan euroon (739). Tulos oli suurempi kuin koko viime vuoden tulos. Tulosta paransi erityisesti tuottojen vahva kasvu. Vahinko- ja henkivakuutuksen nettotuotot kasvoivat parantuneen vakuutustoiminnan kannattavuuden seurauksena. Palkkiotuotot olivat vertailukautta suuremmat lähinnä rahastoihin liittyvien palkkioiden kasvettua. Arvopapereiden myyntivoitot kasvattivat kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan nettotuottoja.

Ryhmän kulut supistuivat 5,0 prosenttia ja olivat 58 miljoonaa euroa pienemmät kuin vertailukaudella. Henkilöstökuluja kasvatti eläkekulujen 17 miljoonan euron kasvu sekä keskusyhteisökonsernin uudelleenjärjestelyihin liittynyt 9 miljoonan euron kuluvaraus. Muita kuluja kasvattivat uusien liiketoimintojen laajentumisen lisäksi ryhmän sisäisiin omistusjärjestelyihin ja Vallilan toimiltojen uudelleenrakentamiseen liittyvät kertaluonteiset, yhteensä 18 miljoonan euron kuluerät. Vertailukaudella muita kuluja kasvattivat yhteensä 54 miljoonan euron suuruiset lakisääteiset talletussuojarahaston kannatusmaksut ja pankkivero sekä 21 miljoonan euron kertaluonteiset kulut.

Tulosta heikentäviä, eri tuloslaskelmaeriin kohdistuneita arvonalentumisia kirjattiin yhteensä 73 miljoonaa euroa (63), joista 47 miljoonaa euroa (50) kirjattiin luotoista ja muista saamisista. Arvonalentumisten kasvu aiheutui ryhmän vakuutusyhtiöiden sijoituksista. Nettomääräiset arvonalentumiset luotoista ja muista saamisista olivat matalalla 0,08 prosentin tasolla (0,09) luotto- ja takauksista.

Ryhmän tuloverot olivat 215 miljoonaa euroa (272). Efektivistä verokantaa kasvatti OP Ryhmän sisäisiin omistusjärjestelyihin liittyvistä, ryhmän sisäisistä kaupoista syntynyt 37 miljoonan euron luovutusvoittovero.

Vertailukaudella sisäisistä kaupoista johtuvat luovutusvoittoerot olivat yhteensä 109 miljoonaa euroa. Pankkitoiminnan tulos ennen veroja oli 531 miljoonaa euroa (459). Pankkitoiminnan tuloskehitystä tuki tuottojen kasvu sekä kulujen supistuminen. Korkokate kasvoi, mikä johtui luottokannan kasvusta ja sen keskimääräisen marginaalitason noususta sekä talletusvarainhankinnan kustannusten laskusta. Nettopalkkiotuotot kasvoivat varallisuudenhoitoon ja vahinkovakuutukseen liittyvien palkkioiden kasvettua. Kulut supistuivat 3,7 prosenttia 756 miljoonaan euroon. Vertailukaudella liiketoiminnan muita kuluja kasvattivat lakisääteiset viranomaismaksut, jotka olivat pankkitoiminnassa yhteensä 52 miljoonaa euroa.

Vahinkovakuutuksen operatiivinen yhdistetty kulusuhde oli 86,3 prosenttia (89,4). Maksutulon kasvu oli korvauskulujen kasvua nopeampaa. Katsauskaudella vakuutusvelan diskontokoron arvostusmallin muutos kasvatti korvauskuluja 48 miljoonaa euroa (62), mikä heikensi operatiivista yhdistettyä kulusuhdetta 4,5 prosenttiyksikköä. Liikekulusuhde oli vertailukauden tasolla. Tuloslaskelmaan kirjatut sijoitustoiminnan nettotuotot supistuivat vertailukaudesta 11 miljoonaa euroa.

Varallisuudenhoidon tulos ennen veroja parani vertailukaudesta henkivakuutuksen parantuneen vakuutustoiminnan kannattavuuden seurauksena. Segmentin nettopalkkiotuotot olivat vertailukauden tasolla.

OP Ryhmään on siirtynyt 19.5.2015 alkaen kuusi aiemmin POP Pankki -ryhmään kuulunutta pankkia. Pankkien tilinpäätökset on yhdistelty siirtymästä lähtien ryhmän lukuihin. Yhdistelyn seurauksena sekä ryhmän korkokate että kulut kasvoivat 5 miljoonalla eurolla, ja kokonaisuudessaan tulosvaikutus oli lievästi positiivinen. Yhdistelyn seurauksena ryhmän luottokanta kasvoi 643 miljoonalla eurolla ja talletuskanta 694 miljoonalla eurolla.

Tulos käyvin arvoin ennen veroja oli 697 miljoonaa euroa (843). OP Ryhmän käyvän arvon rahasto ennen veroja oli katsauskauden lopussa 287 miljoonaa euroa (531).

Katsauskauden lopussa oma pääoma oli 8,7 miljardia euroa (7,2). Oma pääomaa kasvattivat ryhmän tulos sekä Tuotto-osuuksien liikkeeseenlaskut. Katsauskauden lopussa omaan pääomaan sisältyi Tuotto-osuuksia 2,2 miljardia euroa (1,6). Keskusyhteisön johtokunta päätti maaliskuussa 2015 nostaa Tuotto-osuuksien tavoitetasoa 0,4 miljardilla 2,3 miljardiin euroon.

Heinä–syyskuu

Kolmannen vuosineljänneksen tulos ennen veroja oli 299 miljoonaa euroa, kun se vertailukaudella oli 251 miljoonaa euroa. Tuloskehitystä tuki erityisesti kulujen lasku sekä henki- ja vahinkovakuutuksen nettotuottojen kasvu. Arvopapereiden myyntivoitot kasvattivat kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan nettotuottoja. Kulut supistuivat 30 miljoonaa euroa 331 miljoonaan euroon. Vertailukaudella liiketoiminnan muita kuluja kasvattivat kertaluonteiset erät sekä lakisääteiset talletussuojarahaston kannatusmaksu ja pankkivero, jotka olivat yhteensä 30 miljoonaa euroa.

Edelliseen vuosineljännekseen verrattuna kolmannen vuosineljänneksen tulosta tuki henkivakuutustoiminnan nettotuottojen kasvu ja osin kausiluonteinen kulujen lasku.

Korkokate oli edellisen vuosineljänneksen tasolla. Muut keskeisten tuottoerät laskivat, minkä seurauksena kolmannen vuosineljänneksen tulos jäi hieman toisesta vuosineljänneksestä. Sijoitustoiminnan tuotot jäivät edellisestä vuosineljänneksestä myyntivoittojen määrän laskettua.

OP Ryhmän taloudelliset tavoitteet

Katsauskauden lopussa OP Ryhmä saavutti kaikki keskeiset taloudelliset tavoitteensa.

OP Ryhmän taloudelliset tavoitteet	30.9.2015	30.9.2014	Tavoite
Rahoitus- ja vakuutusryhmittymien valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuus, %	197	179	160 %
CET 1 -vakavaraisuus, %	18,6	13,6	18 %*
Taloudellisen pääomavaateen tuotto, % (12 kk liukuva)	21,2	14,8	20 %
Tuottojen ja kulujen kasvuero ryhmätaso, %-yks. (3 vuoden aikana)	26,3	3,0	> 0
Tuottojen ja kulujen kasvuero pankkitoiminta, %-yks. (12 kk liukuva)	6,2	6,2	> 0
Tuottojen ja kulujen kasvuero varallisuudenhoito, %-yks. (12 kk liukuva)	10,7	16,7	> 0
Vahinkovakuutuksen operatiivinen yhdistetty kulusuhde, %	86,3	89,4	< 92 %

* Vuoden 2016 loppuun mennessä

Asiakkuudet ja asiakasedut

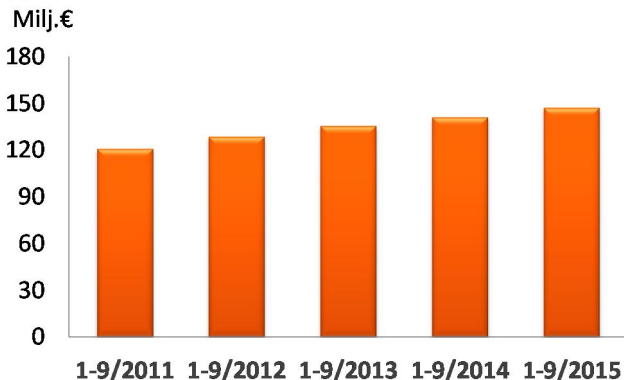
Ryhmään kuuluvilla osuuspankeilla oli syyskuun lopussa lähes 1,5 miljoonaa omistaja-asiakasta, lähes 40 000 enemmän kuin vuodenvaihteessa. Osuuspankkien omistaja-asiakkaiden sijoitukset osuuspankkien Tuotto-, jäsen- ja lisäosuuksiin olivat kesäkuun lopussa yhteensä 2,5 miljardia euroa (1,9).

OP Ryhmän asiakasmäärä (ilman ryhmään siirtyneiden POP Pankkien asiakkaita) Suomessa oli syyskuun lopussa 4 290 000. Henkilöasiakkaiden määrä oli 3 852 000 ja yritysasiakkaiden määrä 438 000. Pankki- ja vahinkovakuutustoiminnan yhteisten asiakkaiden määrä kasvoi ristiinmyynnin seurauksena vuodessa 67 000:lla 1 637 000:een. Ryhmään siirtyneillä POP Pankeilla oli noin 88 000 asiakasta

Osuuspankkien omistaja-asiakkaiden ja Helsingin OP Pankin asiakkaiden pankki- ja vakuutusasiain kertyy OP-bonuksia. Pankki- ja vakuutuspalveluiden keskittämisestä OP-bonusasiakkaille tammi–syyskuussa kertyneiden uusien bonusten arvo oli yhteensä 147 miljoonaa euroa (141). Bonuksia käytettiin pankkipalveluihin yhteensä 64 miljoonaa euroa (65),

vahinkovakuutus tuotteiden vakuutusmaksuihin 75 miljoonaa euroa (70) ja varallisuudenhoitopalveluihin 11 miljoonaa euroa (9). OP-bonuksia käytettiin 1 517 000 vakuutuslaskuun (1 438 000), joista 202 000 laskua (189 000) maksettiin kokonaan bonuksilla.

Kertyneet uudet asiakasbonukset

Vahinkovakuutuksen etuasiakastalouksille annettiin katsauskaudella 57 miljoonaa euroa (53) keskittämälennuksia.

Osuuspankit maksoivat Tuotto- ja lisäosuuksille korkoa vuodelta 2014 yhteensä 27 miljoonaa euroa (11). Katsauskaudella kertyneen Tuotto- ja lisäosuuksille maksettavan koron arvioidaan olevan yhteensä 47 miljoonaa euroa (16). Tuotto-osuuksien tuottotavoite on 3,25 prosenttia ja se lasketaan sijoitusten tekopäivästä lähtien.

Palvelukanavat

OP Ryhmän palveluverkosto koostuu monikanavaisesti verkko- ja mobiilipalveluista, puhelinpalveluista sekä maan kattavimmasta konttoriverkostosta. Oman palveluverkoston toimintaa tukee lisäksi laaja asiamies- ja kumppanuusverkosto, jonka merkitys on erityisen suuri vahinkovakuutusten myynnissä.

Asiakaskäyttäytymisen muutos ja yleinen asiakkaiden arjen digitalisoituminen muuttavat merkittävästi tulevaisuudessa finanssitoimijoiden tapaa kohdata asiakas. OP Ryhmä on varautunut tähän muutokseen monin tavoin. Konkreettisenä ilmentymänä muutoksesta finanssipalveluiden käyttö on siirtymässä yhä vahvemmin digitaalisiin kanaviin. Katsauskaudella asiakaskohtaamisista noin 94 prosenttia tapahtui digitaalisissa kanavissa.

OP Ryhmä on investoinut mobiili- ja verkkopalveluiden kehittämiseen merkittävästi. Erityisesti mobiilipalveluiden merkitys kasvaa niin henkilö- kuin yritysasiakkaidenkin asioidessa. OP on kehityksen kärjessä tuomalla uusia ja innovatiivisia digitaalisia palveluja asiakkaille.

Katsauskaudella lanseerattiin mm. sormenjälkitunnistautuminen iOS-laitteisiin. Tämä lisäsi OP-mobiiliin käyttöä merkittävästi ja käyntien määrät lähestyvät jo op.fi-verkkopalvelun käyntien määriä. Ennustamme, että OP-mobiiliin käyntien määrä ohittaa op.fi:n käyntien määrän jo ensi vuoden aikana ja siitä tulee päivittäisasiointin pääkanava.

OP-mobiiliin asiakastytyväisyys pysyi erinomaisella tasolla. NPS-suositeluindeksillä mitattuna se on yksi Suomen suosituimmista mobiilisovelluksista. Kuukausittaisen käyntien määrä OP-mobiilissa on kasvanut vuodessa yli 8 miljoonaan, eli 76 prosenttia. Kuukausittainen käyntien määrä Ryhmän Pivo-mobiililompakkosovelluksessa on kasvanut vuodessa lähes 2 miljoonaan, eli 39 prosenttia. Käyntien määrä op.fi-verkkopalvelussa pysyi tasaisen korkealla, noin 10 miljoonan kuukausitasolla.

Ryhmällä on valtakunnan laajin konttoriverkosto. Syyskuun lopussa ryhmällä oli yhteensä 445 toimipaikkaa (456). OP Helsinki avasi Vallilan korttelin toimiloiden yhteyteen syyskuussa uudenlaisen tulevaisuuden konttorin. Vallilan konttorissa tavoitellaan parasta mahdollista asiakaskokemusta digitaalisuutta hyödyntäen. Vallilan konttori toimii myös koko ryhmän testilaboratoriona uusille toimintamalleille ja työkaluille.

OP Ryhmä avaa toisen yksityissairaalan Tampereella tämän hetken arvion mukaan kesällä 2016. Sairaalan perustaminen on osa vuoden 2014 lopussa hyväksyttyä terveyden ja hyvinvoinnin kehitysohjelmaa, jossa linjattiin ryhmän sairaalatoiminnan maantieteellisestä laajentamisesta sekä laajentumisesta ortopediasta muille erikoisaloille.

Pohjola Pankin osakkeiden lunastusmenettely

Keskuskaupakamarin lunastuslautakunnan nimeämä välimiesoikeus antoi 20.2.2015 päätöksen Pohjolan vähemmistöosakkeenomistajien osakkeita koskevassa lunastusmenettelyssä. Päätöksen mukaan Pohjolan osakkeen lunastushinta oli 16,13 euroa osakkeelta, joka vastasi OP Osuuskunnan Pohjolan osakkeita koskevassa vapaaehtoisessa julkisessa ostotarjouksessa tarjoamaa hintaa. Välimiesoikeuden päätöksestä ei valitettu, joten päätöksen mukainen lunastushinta jäi lopulliseksi.

Vakavaraisuus

Rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuus

Rahoitus- ja vakuutusryhmittymän (Rava) valvonnasta annetun lain mukaan lasketut OP Ryhmän omat varat ylittivät katsauskauden lopussa laissa määritellyn vähimmäismäärän 4 050 miljoonalla eurolla (2 984). Rava-puskuria kasvattivat ryhmän tulos, Tuotto-osuuksien liikkeeseenlaskut sekä luottolaitosvakavaraisuuden riskipainotettujen erien lasku ja toisaalta puskuria laski luottolaitosvakavaraisuudessa vuoden alusta käyttöön otettu kiinteä 2,5 prosentin lisäpääomapuskuri. Kiinteä lisäpääomapuskuri nosti luottolaitosvakavaraisuuden pääomavaatimuksen 8 prosentista 10,5 prosenttiin riskipainotetuista eristä laskettuna. Ryhmän omien varojen määrä suhteessa vähimmäispääomavaatimukseen oli 197 prosenttia (189). Kiinteä lisäpääomavaatimus alensi suhdelukua 52 prosenttiyksikköä. Lisäpääomavaatimusten seurauksena Rava-vakavaraisuus ei enää kuvaa Rava-ryhmittymän pääomien minimitasoa, vaan tasoa, jonka puitteissa ryhmittymä voi toimia ilman puskurien alituksesta seuraavia viranomaisvelvoitteita. Ryhmään siirtyneiden POP Pankkien vaikutus vakavaraisuuteen oli vähäinen. Luottolaitosdirektiivin ja vakavaraisuusasetuksen (CRD4/CRR) voimaantulo 1.1.2014 tiukensi pankkien

vakavaraisuussäännöksiä. Basel III -standardit EU:ssa implementoivat muutokset tulevat voimaan vaiheittain vuoteen 2019 mennessä. Muutosten merkittävimmät vaikutukset OP Ryhmän Rava-lain mukaiseen vakavaraisuuteen riippuvat luottolaitosten puskurivaatimusten tasosta.

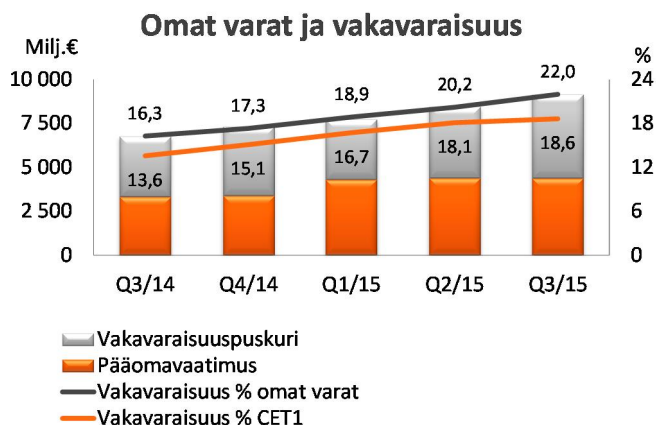
Myös vakuutussektorin vakavaraisuussäännökset ovat muuttumassa. Säännökset tulevat voimaan vuoden 2016 alussa. Säännökset tulevat kiristämään pääomavaatimuksia ja toisaalta lisäämään omien varojen määrää, mikä laskee nettona Rava-vakavaraisuutta.

Nykyisen arvion mukaan Rava-vakavaraisuus kuitenkin säilyy vahvalla tasolla.

Luottolaitosvakavaraisuus

Ryhmän CET1-ydinvakavaraisuus oli katsauskauden lopussa 18,6 prosenttia (15,1). Tuotto-osuuksien liikkeeseenlaskut kasvattivat ydinvakavaraisuutta noin 1,7 prosenttiyksikköä. Yritysvastuiden päivitetty maksukyvyttömyyden todennäköisyydet (PD) otettiin käyttöön ensimmäisellä vuosineljänneksellä valvojalta saadun luvan mukaisesti. Käyttöönotto paransi ydinvakavaraisuutta noin 0,8 prosenttiyksikköä. Etuuspohjaisten eläkejärjestelyiden (IAS 19) uudelleen määrittämisestä johtuvat voitot kasvattivat katsauskaudella ryhmän ydinvakavaraisuutta noin 0,4 prosenttiyksikköä. Kasvu on seurausta diskonttokorkona käytetyn pitkän koron muutoksista.

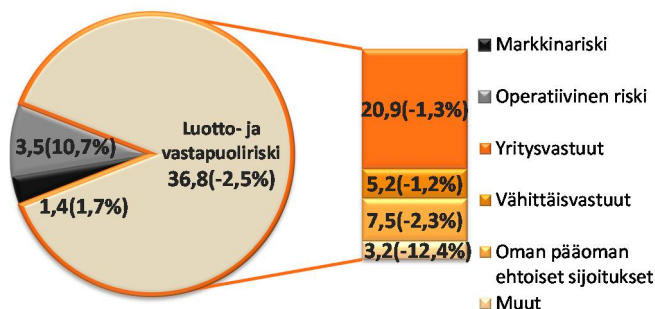
OP Ryhmän luottolaitostoiminnan vakavaraisuus on vahva suhteessa lakisääteiseen ja viranomaisen asettamiin vakavaraisuusvaatimuksiin. Lakisääteinen minimi vakavaraisuussuhteelle on 8 prosenttia ja ydinpääomalla 4,5 prosenttia. Luottolaitoslain mukainen 2,5 prosentin kiinteä lisäpääomavaatimus nostaa käytännössä alarajan vakavaraisuussuhteelle 10,5 prosenttiin ja ydinvakavaraisuussuhteelle 7 prosenttiin.

Ryhmän luottolaitostoiminnan ydinpääoma oli katsauskauden lopussa 7 759 miljoonaa euroa (6 384). Ydinpääomaa kasvattivat Tuotto-osuuksien liikkeeseen laskut, pankkitoiminnan tulos, IAS 19 -erät sekä osingot ryhmän vakuutusyhteisöiltä. Katsauskauden lopussa Tuotto-osuuksia oli ydinpääomissa 2 235 miljoonaa euroa.

Riskipainotetut erät olivat katsauskauden lopussa 41 661 miljoonaa euroa (42 252), eli 1,4 prosenttia pienemmät kuin viime vuoden lopussa. Yritysvastuiden päivitetty PD-tasot laskivat riskipainotettuja erää noin 4,2 prosenttia. Katsauskauden lopulla yritysvastuiden keskimääräiset riskipainot nousivat hieman. Muiden olennaisten vastuuryhmien keskimääräiset riskipainot alenivat hieman.

Riskipainotetut erät 30.9.2015, yhteensä 41,7 mrd.€ (muutos vuoden alusta -1,4 %)

Oman pääoman ehtoihin sijoituksiin sisältyy ryhmän sisäisiä vakuutusyhtiöomistuksia riskipainotettuina erinä 6 516 miljoonaa euroa.

OP Ryhmä on lokakuussa 2015 saanut EKP:lta luvan käsitellä rahoitus- ja vakuutusryhmittymän sisäiset vakuutusyhtiösijoitukset riskipainotettuina erinä aiemman käytännön mukaisesti. Vakuutusyhtiösijoituksiin sovellettava menetelmä johtaa noin 280 prosentin riskipainoon. EKP on kuitenkin varannut mahdollisuuden luvan peruuttamiseen osana valvojan optioiden harmonisointia. Mahdollinen poikkeusluvan poistuminen ja siirtyminen vakuutusyhtiösijoitusten vähennyskäsitteeseen heikentäisi OP Ryhmän ydinvakavaraisuutta noin 0,8 prosenttiyksikköä. Käsitelymuutoksella ei kuitenkaan olisi vaikutusta OP Ryhmän todelliseen riskinkantokykyyn.

Kansallisen lainsäädännön kautta implementoitavat vakavaraisuuden puskurivaatimukset korottavat pääomavaatimuksia edelleen. Kiinteä lisäpääomavaatimus on 2,5 prosenttia riskipainotetuista eristä vuoden 2015 alusta lukien. Heinäkuussa 2015 Finanssivalvonta päätti 7.1.2016 voimaan tulevaa muuta rahoitusjärjestelmän kannalta merkittävää luottolaitosta (O-SII) koskevaksi lisäpääomavaatimukseksi OP Ryhmälle 2 prosenttia. Uusi O-SII-puskuri alentaa voimaan tullessaan Rava-vakavaraisuussuhdelukua arviolta noin 22 prosenttiyksikköä. Ryhmä täyttää lisäpääomavaatimukset jo nykyisellään. Finanssivalvonta päätti syyskuussa 2015 olla toistaiseksi asettamatta pankeille syklisyyttä vähentävää lisäpääomavaatimusta tai muitakaan käytössään olevia makrovakauseräjäitä. Finanssivalvonta tekee makrovakauseräjäitöksen neljännesvuosittain.

Tulevissa säännöksissä on mukana velkaantumisasastetta kuvaava mittari eli vähimmäisomavaraisuusaste (Leverage Ratio). OP Ryhmän pankkitoiminnan vähimmäisomavaraisuusaste on nykytulokintojen mukaan arviolta 7,2 prosenttia katsauskauden lopun luvuilla laskettuna säännösluonnosten mukaisen minimitason ollessa 3 prosenttia.

Vahinko- ja henkivakuutus

Vakuutussektorin vakavaraisuussäännökset ovat muuttumassa vuoden 2016 alussa. Vakuutussektorin Solvenssi II -säännösmuutoksilla pyritään parantamaan vakuutusyhtiöiden omien varojen laatua, parantamaan yhtiöiden omaa riskienhallintaa, lisäämään pääomavaateen riskiperusteisuutta ja yhtenäistämään vakuutussektorin vakavaraisuussäännöksiä Euroopassa.

Vahinkovakuutuksen alustavat Solvenssi II omat varat olivat katsauskauden lopussa 1 041 miljoonaa euroa (804) ja pääomavaade oli 685 miljoonaa euroa (685). Solvenssi II:n mukainen solvenssisuhde oli 152 prosenttia (117). Luvut on esitetty ilman mahdollisia siirtymäsäännöksiä.

Henkivakuutuksen alustavat Solvenssi II omat varat olivat katsauskauden lopussa 1 055 miljoonaa euroa (804) ja alustava pääomavaade oli 695 miljoonaa euroa (806). Solvenssi II:n mukainen solvenssisuhde oli 152 prosenttia (100). Luvut on esitetty ilman mahdollisia siirtymäsäännöksiä.

Euroopan keskuspankin (EKP) valvonta

OP Ryhmä on EKP:n valvonnassa. Osana valvonnan siirtymistä EKP suoritti vuoden 2014 aikana kattavan arvioinnin, joka sisälsi riskiarvion, luottolaitostoiminnan laajan saamisten laadun arvioinnin ja stressitestin.

Kattavan arvion tulosten perusteella EKP on asettanut OP Ryhmälle luottolaitoslain mukaisen harkinnanvaraisen lisäpääomavaatimuksen osana valvojan arvioon (SREP) liittyvää prosessia. Harkinnanvarainen lisäpääomavaatimus huomioiden ydinpääomien vaatimus on 8,3 prosenttia. OP Ryhmän vahva vakavaraisuusasema ja kansalliset puskurivaatimukset huomioiden harkinnanvaraisella lisäpääomavaatimuksella ei ole käytännön vaikutusta OP Ryhmän vakavaraisuusasemaan tai liiketoimintaan. OP Ryhmän tietojen mukaan EKP:n valvonnassa oleville pankeille on asetettu vastaava kattavan arvion tuloksiin perustuva lisäpääomavaatimus.

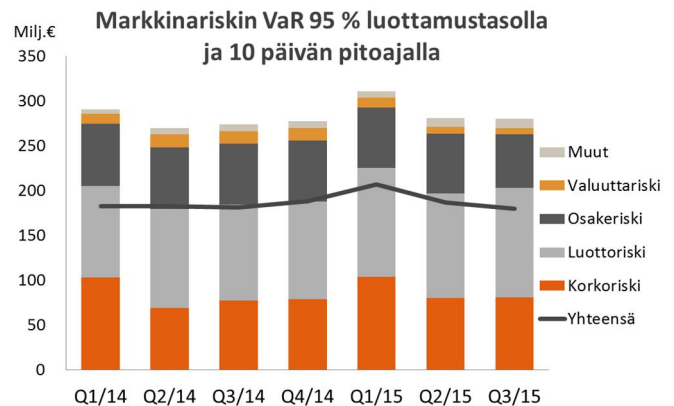
Riskiasema

OP Ryhmän riskiasema on säilynyt vakaana. Riskinkantokyky on vahva ja turvaa ryhmän liiketoiminnan edellytykset.

Luottoriskiasema säilyi vauvasta taloustilanteesta huolimatta vakaana.

OP Ryhmän rahoitus- ja maksuvalmius on hyvä. OP Ryhmän rahoituksen saatavuus on säilynyt hyvänä. Katsauskauden aikana ryhmä laski liikkeelle pitkäaikaisia joukkovelkakirjalainoja yhteensä 5,0 miljardin euron edestä. Talletusten osuus luottokannasta on säilynyt vakaana katsauskauden ajan.

OP Ryhmän markkinariskiasema oli katsauskaudella vakaa. Ryhmän markkinariskiä mittaava VaR-tunnusluku oli katsauskauden lopulla 180 miljoonaa euroa (188). Tunnusluvun tarkasteluperiodia on muutettu aiemmasta. Ryhmän markkinariskiä kuvaava VaR-tunnusluku sisältää vakuutusyhteisöjen kokonaistaseen, trading-toiminnan, likviditeettireservin ja sisäisen pankin korkorisiposition.

Operatiivisten riskien arvioidaan olevan maltillisella tasolla, vaikka toiminnan uudelleenorganisointiin ja ulkoistusten hallintaan liittyä edelleen operatiivisia riskejä. Riskejä pyritään minimoimaan varmistamalla prosessien toimivuus yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa.

Ryhmän etuus pohjaisten eläkejärjestelyiden keskeiset riskit liittyvät eläkevelvoitteen diskonttokorkotasoon sekä eläkevelvoitteen katteena olevan sijoitusomaisuuden tuottoon. Katsauskaudella muihin laajan tuloksen eriin kirjattu etuus pohjaisten eläkejärjestelyiden nettovelan pieneneminen paransi katsauskauden laajaa tulosta ennen veroja 233 miljoonaa euroa.

Pankkitoiminta

Pankkitoiminnan keskeiset riskit ovat luottoriski ja markkinariski.

Pankkitoiminnan luottoriskiasema säilyi vakaana ja riskitasoltaan maltillisena. Luotto- ja takauskanta kasvoi katsauskaudella 3,3 miljardia euroa 76,9 miljardiin euroon. Ongelmasaamisten yhteismäärä oli 2,0 miljardia euroa (1,7). Ongelmasaamisilla tarkoitetaan yli 90 päivää erääntyneitä saamia, muita riskillisiksi luokiteltuja saamia sekä saamia, joihin kohdistuu asiakkaan taloudellisista vaikeuksista johtuva lainanhoitojousto. Lainanhoitojoustot ovat asiakkaan aloitteesta sovittuja helpotuksia alkuperäiseen maksuohjelmaan ja niillä pyritään auttamaan asiakasta selviytymään väliaikaisista maksuvaikeuksista. Osuuspankit pyrkivät toiminnallaan aktiivisesti löytämään ratkaisuja asiakkaiden väliaikaisten maksuvaikeuksien ylittämiseksi.

Luotto- ja takauskannasta yritysasiakkaiden (ml. asuntoyhteisöt) vastuut muodostivat 36 prosenttia (36). Yritysasiakkaiden vastuista investointitasolle luokiteltujen vastuiden osuus oli 50 prosenttia (49) ja kahden heikoimman ratingluokan vastuut olivat 487 miljoonaa euroa (501) eli 1,4 prosenttia (1,5).

Henkilöasiakkaiden vastuiden kuudesta pääluokasta kahteen parhaimpaan luokkaan kuului 82 prosenttia (81) ja kahteen heikoimpaan luokkaan 3 (4) prosenttia vastuista.

Suuria asiakasriskejä kattavat pankkitoiminnan omat varat olivat 9,2 miljardia euroa (7,3). Yhdenkään asiakkaan asiakasriski ei ylittänyt 10 prosenttia omista varoista.

Pankkitoiminnan korkoriski mitattuna yhden prosenttiyksikön koronlaskun vaikutuksena 12 kuukauden korkokatteeseen oli syyskuun lopussa 14 miljoonaa euroa (30).

Vahinkovakuutus

Vahinkovakuutuksen keskeiset riskit ovat vahinkokehitykseen liittyvät vakuutustekniset riskit, vakuutusvelan katteena olevien sijoitusten markkinariskit, vakuutusvelan arvostamisessa käytetty korkotasoa sekä vakuutusvelan diskonttokoron ja markkinakorkojen välinen ero.

Vahinkovakuutuksen vakuutusteknisissä riskeissä ei tapahtunut merkittäviä muutoksia. Vahinkovakuutuksen merkittävin markkinariski on markkinakorkojen laskun vakuutusvelan arvoa ja pääomavaadetta nostava vaikutus. Pitkien markkinakorkojen heilunnasta huolimatta Solvenssi II:n mukainen vakavaraisuusasema oli katsauskauden lopussa selvästi vahvempi kuin vuodenvaihteessa. Sijoitusten riskitaso (VaR 95 %) oli tarkastelukauden lopussa samalla tasolla kuin vuodenvaihteessa. Sijoitussalkun osakeriskiä on vähennetty ja luottoriskiä on maltillisesti lisätty. Salkun duraatiota on maltillisesti kasvatettu vakuutusvelan korkoriskin suojaukseen liittyen. Vakuutusvelan korkoriskiä on suojattu myös korkojohdannaisin.

Varallisuudenhoito

Varallisuudenhoidon keskeisimmät riskit ovat henkivakuutuksen sijoitusomaisuuden markkinariskit, vakuutusvelan arvostamisessa käytetty korkotasoa sekä vakuutettujen elinajanodotteen ennakoitua nopeampi kasvu.

Henkivakuutuksen vakuutusteknisissä riskeissä ei tapahtunut merkittäviä muutoksia. Henkivakuutuksen Solvenssi II:n mukainen vakavaraisuusasema oli katsauskauden lopussa selvästi vahvempi kuin vuodenvaihteessa. Sijoitusten riskitaso (VaR 95 %) oli tarkastelukauden lopussa samalla tasolla kuin vuodenvaihteessa. Sijoitussalkun osakeriskiä on vähennetty ja luottoriskiä on maltillisesti lisätty. Salkun duraatiota on maltillisesti kasvatettu vakuutusvelan korkoriskin suojaukseen liittyen. Vakuutusvelan korkoriskiä on suojattu myös korkojohdannaisin.

Muu toiminta

Muun toiminnan keskeiset riskit ovat likviditeettireservin luotto- ja markkinariskit sekä likviditeettiriskit. Markkinariski on merkitykseltään suurin likviditeettireserviin sisältyvissä saamistodistuksissa.

Likviditeettireservin sijoitusten määrän kasvusta huolimatta markkinariskit (VaR 95 %) laskivat katsauskaudella hieman allokaatiomuutosten seurauksena.

OP Ryhmä turvaa maksuvalmiutensa likviditeettireservillä, joka muodostuu pääasiassa talletuksista keskuspankkiin ja keskuspankkirahoituksen vakuudeksi kelpaavista saamisista. Likviditeettireservi ja muut varautumissuunnitelman mukaiset lisärahoituslähteet riittävät kattamaan vähintään kahden vuoden rahoitustarpeen tilanteessa, jossa tukkuvarainhankinta ei toimisi ja talletuskanta supistuisi maltillisesti.

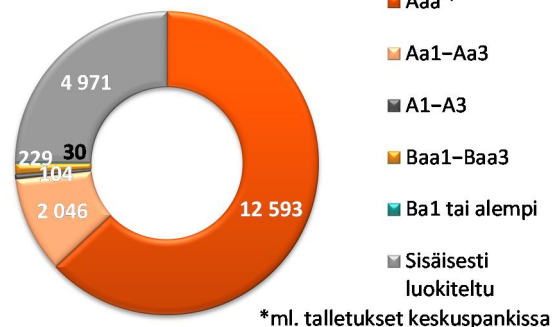
OP Ryhmän maksuvalmiutta ja likviditeettireservin riittävyyttä seurataan maksuvalmiusvaatimusta mittaavalla LCR-suhdeluvulla. Siirtymäsäännösten mukaan LCR-suhdeluvun on oltava vähintään 60 prosenttia vuoden 2015 viimeisen neljänneksen aikana ja vähintään 100 prosenttia vuoden 2018 alusta alkaen. Euroopan komission delegoidun asetuksen mukaisesti laskettu OP Ryhmän LCR-suhdeluku oli syyskuun lopussa 98 prosenttia.

Likviditeettireservi

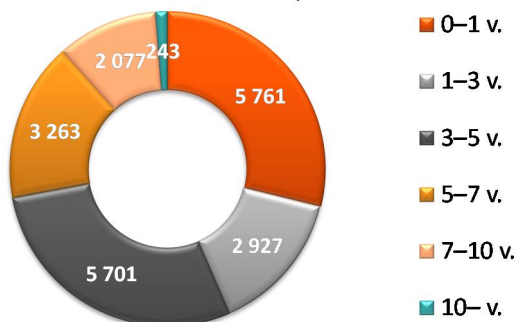
mrd.€	30.9.2015	31.12.2014	Muutos, %
Talletukset keskuspankissa	4,9	3,8	29
Vakuuskelpoiset saamistodistukset	9,7	7,8	24
Vakuuskelpoiset yritysluotot	4,4	4,3	1
Yhteensä	18,9	15,9	19
Ei vakuuskelpoiset saamiset	1,0	0,7	49
Likviditeettireservi markkina-arvoin	20,0	16,6	20
Vakuuden aliarvostus (Haircut)	-1,2	-1,1	11
Likviditeettireservi vakuusarvoin	18,7	15,5	21

Likviditeettireservi sisältää hyvän luottoluokituksen omaavien valtioiden, kuntien, rahoituslaitosten ja yritysten liikkeeseen laskemia saamistodistuksia, arvopaperistettuja saamia ja vakuuskelpoisia luottoja. Likviditeettireserviin kuuluvat saamistodistukset on reservilaskelmassa arvostettu markkinoilta saataviin noteerauksiin.

Likviditeettireserviin luettavien rahoitusvarojen luottoluokitusjakauma 30.9.2015, milj.€

**Likviditeettireserviin luettavien
rahoitusvarojen maturiteettijakauma
30.9.2015, milj.€**

Kehitysohjelmat linjaavat ryhmän asiakasomisteisen perustan vahvistamista, ryhmän varautumista digitaalisuuden esiin nostamiin mahdollisuuksiin ja haasteisiin sekä kolmen liiketoimintasegmentin kehittämisen isoja linjoja. Lisäksi aiemmin on hyväksytty ja käynnistetty terveyden ja hyvinvoinnin kehityshanke.

Ohjelmat tulevat edellyttämään merkittäviä investointeja tuotteiden, palveluiden, teknologian ja osaamisen kehittämiseen.

Loppuvuoden näkymät

Maailmantalouden kasvu jää tänä vuonna hieman viime vuotta vaimeammaksi. Euroalueen talouskasvu elpyy hieman viime vuodesta, mutta on edelleen verkkaista. Suomen talous ei edelleenkään ole alkanut elpyä, eikä selkeää käännettä parempaan ole näköpiirissä. Vientikysyntä säilyy heikkona, eikä hintakilpailukyky ole juuri kohentunut auttaakseen rakennemuutosten heikentämää vientisektoria. Tarvittavien toimien läpivieminen puolestaan kiristää poliittista tilannetta, mikä on riski kotimarkkinoiden elpymiselle.

Kokonaisuudessaan finanssialan kasvuodotukset ovat edelleen pitkän aikavälin keskiarvoja maltillisemmat. Matala korkotaso rasittaa pankkien korkokatteita ja heikentää vakuutusyhteisöjen sijoitustuottoja. Matala korkotaso tukee toisaalta asiakkaiden luotonhoitokykyä, joka on säilynyt vakaana pitkästä hitaan kasvun vaiheesta huolimatta. Finanssitoimialan vakavaraisuuden ja kannattavuuden merkitys on korostunut epävakaa toimintaympäristön ja sääntelyn kiristymisen takia.

Taloudellisen toimintaympäristön heikosta kehityksestä huolimatta OP Ryhmän vuoden 2015 tuloksen ennen veroja arvioidaan muodostuvan selvästi suuremmaksi (aiemmin suuremmaksi) kuin vuonna 2014. Tulosarvion merkittävin epävarmuustekijä liittyy epäedullisiin sijoitusympäristön muutoksiin.

Kaikki tässä osavuosisikatsauksessa esitetyt ennusteet ja arviot perustuvat tämän hetkiseen näkemykseen talouden kehityksestä. Toteutuvat tulokset voivat olla merkittävästi erilaiset.

Luottoluokitukset

Luokitus- laitos	Lyhyt varain- hankinta	Näkymä	Pitkä varain- hankinta	Näkymä
Standard & Poor's	A-1+	Negatiivinen	AA-	Negatiivinen
Moody's	P-1	Vakaa	Aa3	Vakaa
Fitch	F1	Vakaa	A+	Vakaa

Fitch Ratings antaa luokituksen sekä OP Ryhmälle että Pohjola Pankki Oyj:lle. OP Ryhmän taloudellinen asema vaikuttaa myös pelkästään Pohjolalle annettaviin luottoluokituksiin.

OP Ryhmän tai Pohjolan luottoluokitukset eivät ole muuttuneet tammi-syyskuussa 2015.

Standard & Poor's vahvisti 29.9.2015 Pohjola Pankki Oyj:n pitkien luottojen luokituksen AA- ja lyhyiden luottojen luokituksen A-1+ ja säilytti näkymät negatiivisina.

Strategiset kehitysohjelmat

Ryhmän keskusyhteisön hallintoneuvosto vahvisti kesäkuussa ryhmälle viisi uutta kehitysohjelmaa. Kehitysohjelmat ovat vastaus rajussa muutoksessa olevalle toimintaympäristölle sekä asiakaskäyttötymisen muutoksesta kumpuavalle uudistamistarpeelle.

Toiminta ja tulos liiketoimintasegmenteittäin

OP Ryhmän liiketoimintasegmentit ovat Pankkitoiminta, Vahinkovakuutus ja Varallisuudenhoito. Segmentteihin kuulumaton toiminta esitetään ryhmässä "Muu toiminta". Segmenttiraportointi laaditaan noudattaen OP Ryhmän tilinpäätöksen laatimisperiaatteita.

Liiketoimintasegmenttien tulostiivistelmä

Milj. €	Tuotot	Kulut	Muut erät *)	Tulos ennen veroja 1-9/2015	Tulos ennen veroja 1-9/2014	Muutos, %
Pankkitoiminta	1 462	756	-176	531	459	15,5
Vahinkovakuutus	440	221	0	218	190	14,6
Varallisuudenhoito	249	81	0	168	145	15,5
Muu toiminta	416	401	0	16	-45	
Eliminoinnit	-343	-354	-17	-6	-10	-43,1
Yhteensä	2 224	1 105	-193	926	739	25,3

*) Muissa erissä esitetyt palautukset omistaja-asiakkaille ja OP-bonusasiakkaille sekä arvonalentumiset saamisista.

Pankkitoiminta

- Tulos ennen veroja kasvoi 16 prosenttia 531 miljoonaan euroon (459) tuottojen kasvun sekä kulujen supistumisen johdosta.
- Kulu-tuotto-suhde parani 3 prosenttiyksikköä 52 prosenttiin.
- Luottokanta kasvoi 6,0 prosenttia vuodessa.
- Arvonalentumisten määrä, 47 miljoonaa euroa (48), säilyi matalalla 0,08 prosentin tasolla luotto- ja takauskannasta.

Pankkitoiminnan avainlukuja

Milj. €	1-9/2015	1-9/2014	Muutos, %	1-12/2014
Tuotot				
Korkokate	822	811	1,3	1 092
Palkkiotuotot, netto	511	484	5,5	655
Kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan nettotuotot	105	107	-1,8	115
Liiketoiminnan muut tuotot	25	24	2,8	34
Tuotot yhteensä	1 462	1 426	2,5	1 896
Kulut				
Henkilöstökulut	348	333	4,5	446
Muut hallintokulut	268	252	6,5	345
Liiketoiminnan muut kulut	139	200	-30,2	272
Kulut yhteensä	756	785	-3,7	1 063
Arvonalentumiset saamisista	47	48	-3,3	86
Palautukset omistaja-asiakkaille ja kertyneet asiakasbonukset	129	133	-3,4	176
Tulos ennen veroja	531	459	15,5	571
Kulu-tuotto-suhde, %	51,7	55,1	-3,3	56,1
Milj. €				
Nostetut asuntoluotot	4 848	4 420	9,7	5 977
Nostetut yritysluotot	4 644	4 735	-1,9	6 468
Välitetyt kiinteistökaupat, kpl	9 171	9 500	-3,5	12 341
Mrd. €	30.9.2015	30.9.2014		31.12.2014
Luottokanta				
Asuntoluotot	34,9	33,7	3,5	34,0
Yritysten luotot	17,8	16,6	7,2	16,9
Muut luotot	21,5	19,7	9,3	19,8
Luottokanta yhteensä	74,2	70,0	6,0	70,7
Takauskanta	2,7	3,1	-11,2	2,9
Talletukset				
Käyttely- ja maksuliiketalletukset	33,9	28,1	20,9	29,8
Sijoitustalletukset	17,6	19,6	-10,2	19,0
Talletukset yhteensä	51,6	47,7	8,1	48,8

Markkinaosuus, %	31.8.2015	31.8.2014	Muutos, %	31.12.2014
Luottokannasta	34,7	34,5	0,2*	34,4
Talletuskannasta	33,3	34,1	-0,8*	37,6

* suhdeluvun muutos

Heikentyneestä talouskasvusta huolimatta luottokysyntä piristyi vaikean alkuvuoden jälkeen. Luottokanta kasvoi vuodessa 6,0 prosenttia yritys- ja asuntoyhteisöluottojen sekä kotitalouksien nostamien asuntoluottojen kasvun myötä. Katsauskaudella luottokanta kasvoi 5,0 prosenttia. Nostettujen uusien asuntoluottojen määrä kasvoi vertailukaudesta 10 prosenttia.

Talletuskanta kasvoi vuodessa 8,1 prosenttia ja tammi-syyskuussa 5,8 prosenttia. Sijoitustalletusten määrä jatkoi supistumistaan tammi-syyskuussa alhaisen korkotason ja määräaikaistalletusten laskeneiden marginaalien johdosta. Maksuliiketalletusten määrä sen sijaan kasvoi vuodessa 21 prosenttia ja alkuvuonna 14 prosenttia pääasiassa yritysten ja yhteisöjen talletusten kasvun seurauksena.

Ryhmän markkinaosuus asuntoluotoissa kasvoi vuodessa 0,6 prosenttiyksikköä ollen elokuun lopussa 38,4 prosenttia. Yritysluottojen markkinaosuus kasvoi samalla ajanjaksolla 1,6 prosenttiyksikköä 36,5 prosenttiin (34,9). Ryhmän markkinaosuus euromääräisestä talletuskannasta laski 0,8 prosenttiyksikköä 33,3 prosenttiin. Kun euromääräisestä talletuskannasta oikaistaan rahoitus- ja vakuutuslaitokset, markkinaosuus oli 36,4 prosenttia (37,6).

Osuuspankkien yhteenlaskettu Tuotto-, jäsen- ja lisäosuusien määrä kasvoi alkuvuonna 0,6 miljardia euroa ja oli 2,5 miljardia euroa syyskuun lopussa.

Varovaisuus asuntomarkkinoilla on jatkunut katsauskaudella. OP Ryhmän Kiinteistökeskusten välittämien asuntokauppojen määrä laski 3,5 prosenttia vertailukaudesta.

OP Ryhmän Suomi nousuun -hankkeeseen liittyviä lyhennysvapaita toteutettiin helmi-heinäkuun kampanjan aikana lähes 100 000 lainaan. Näiden lainojen siirtyneet lyhennykset ovat yhteensä noin 450 miljoonaa euroa.

OP julkisti huhtikuussa uuden, yhden rahoitusprosessin toimintamallin yrityksille, jotka tarvitsevat sekä pankkilainaa että riskirahoitusta, mutta eivät ole valmiita luopumaan nykyisestä omistuksestaan. Rahoituspaketilla tavoitellaan yrityksiä, joiden liikevaihto on 10–50 miljoonaa euroa.

Tulos

Pankkitoiminnan tulos ennen veroja kasvoi 531 miljoonaan euroon (459). Tuotot kasvoivat 2,5 prosenttia ja kulut supistuivat 3,7 prosenttia, minkä seurauksena kulu-tuotto-suhde parani 3,3 prosenttiyksikköä. Arvonalentumisten määrä, 47 miljoonaa euroa (48), oli matalalla 0,08 prosentin tasolla luotto- ja takauskannasta.

Korkokate kasvoi 822 miljoonaan euroon (811) luottokannan kasvun sekä luottokannan keskimääräisen marginaalitason noustua ja talletusvarainhankinnan kustannusten laskettua. Markets-liiketoiminta-alueen korkokatteen laskun seurauksena pankkitoiminnan korkokatteen kasvu jäi kuitenkin 1,3 prosenttiin.

Pankkitoiminnan nettopalkkiotuotot kasvoivat 26 miljoonaa euroa 511 miljoonaan euroon (484). Varallisuudenhoitoon liittyvät palkkiot kasvoivat 16 miljoonaa euroa ja vahinkovakuutukseen liittyvät palkkiot 13 miljoonaa euroa.

Kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan nettotuotot yhteensä laskivat 2 miljoonaa euroa. Markets-liiketoiminta-alueen asiakuustuotot kasvoivat.

Kulut supistuivat 3,7 prosenttia ja olivat 756 miljoonaa euroa (785). Vertailukaudella liiketoiminnan muita kuluja kasvattivat lakisääteiset talletussuojarahaston kannatusmaksut ja pankkivero, jotka olivat yhteensä 52 miljoonaa euroa.

Henkilöstökulut kasvoivat 15 miljoonaa euroa ja olivat 348 miljoonaa euroa (333) lähinnä henkilösivukulujen kasvettua.

Vahinkovakuutus

- Tulos ennen veroja oli 218 miljoonaa euroa (190). Tulos käyvin arvoihin oli 110 miljoonaa euroa (202).
- Sijoitustuotot käyvin arvoihin olivat 1,0 prosenttia (4,9).
- Vakuutusmaksutuotot kasvoivat 5 prosenttia (6).
- Vakuutustekninen kannattavuus oli hyvä. Operatiivinen yhdistetty kulusuhde oli 86,3 prosenttia (89,4*) ja operatiivinen liikekulusuhde 17,4 prosenttia (17,4). Yhdistetty kulusuhde oli 87,9 prosenttia (91,0).

Vahinkovakuutuksen avainlukuja

Milj. €	1–9/2015	1–9/2014	Muutos, %	1–12/2014
Vakuutusmaksutuotot	1 037	986	5,2	1 310
Korvauskulut	-715	-709	0,8	-930
Liikekulut	-181	-172	5,4	-242
Aineettomien hyödykkeiden poisto-oikaisu	-16	-16	0,0	-21
Vakuutustekninen kate	126	89	41,8	117
Sijoitustuotot- ja kulut	139	150	-7,2	171
Muut tuotot ja kulut	-47	-48	-3,4	-66
Tulos ennen veroja	218	190	14,6	223
Käyvän arvon rahaston muutos, brutto	-108	12		49
Tulos ennen veroja käyvin arvoihin	110	202	- 45,6	272
Yhdistetty kulusuhde, %	87,9	91,0		91,0
Operatiivinen yhdistetty kulusuhde, % *	86,3	89,4		89,4
Operatiivinen vahinkosuhde, % *	68,9	72,0		71,0
Operatiivinen liikekulusuhde, %	17,4	17,4		18,4
Operatiivinen riskisuhde, % *	63,6	65,9		65,0
Operatiivinen toimintakulusuhde, %	22,7	23,4		24,4
Sijoitusten tuotto käyvin arvoihin, %	1,0	4,9		6,7
Vastuunkantokyky, %	78,5	81,2		75,4
Solvenssisuhde (Solvenssi II), %**	152,0	137,5		117,3
Suurvahinkojen omalla vastuulla oleva korvausmeno	- 36	- 65		-79
Muutokset aiempina vuosina tapahtuneisiin vahinkoihin kohdistuviin varauksiin (run off -tulos)	15	15		27

* Vertailukauden tunnuslukua on muutettu vastaamaan vuoden 2015 alusta sovellettua diskonttokoron muutoksen käsittelyä

** Luku esitetty ilman siirtymäsäännösten vaikutusta.

Vakuutusmaksutuottojen kasvu henkilöasiakkaissa jatkui. Yritysassiakkaisissa vakuutusmaksutuotot kasvoivat talouden taantumasta huolimatta. Vakuutusten myynti kasvoi hieman vertailukaudesta. Vahinkokehitys oli suotuisa leudon talven ja vertailukautta pienempien suurvahinkojen takia.

OP Ryhmän markkinaosuus vahinkovakuutuksen maksutulosta vuonna 2014 oli 31,5 prosenttia (30,3). Maksutulon markkinaosuudella mitattuna OP Ryhmä on selvästi Suomen suurin vahinkovakuuttaja.

Etuasiakastalouksien määrä kasvoi vuodessa 19 000 taloudella 663 000:een (644 000), joista jo 75 prosenttia (74) on myös keskittänyt pankkiasiointinsa OP Ryhmään.

Korvauspalvelun kehittäminen on ollut keskeisimpiä vahinkovakuutuksen painopisteitä. Erityisesti sähköistä asiointia on kehitetty niin verkko- kuin mobiilipalveluissa. OP-mobiiliin lanseerattiin katsauskaudella uusi vahinkoilmoituspalvelu. Vahinkoilmoituksista jo yli 50 prosenttia tulee verkon kautta, vapaaehtoisin henkilövahinkoihin liittyvistä ilmoituksista jo yli 75 prosenttia.

Sähköisten palveluiden hyödyntäminen vahinkovakuutusasioiden hoitamisessa on lisääntynyt merkittävästi. Viimeisen 12 kuukauden aikana vakuutuspostinsa sähköisesti vastaanottavien asiakkaiden määrä on kasvanut yli 529 000 asiakkaaseen (365 291).

Tulos

Tulos ennen veroja kasvoi 218 miljoonaan euroon (190). Vakuutustekninen kannattavuus oli hyvä. Tuloslaskelmaan kirjatut sijoitusten nettotuotot laskivat 11 miljoonaa euroa. Tulos käyvin arvoihin ennen veroja oli 110 miljoonaa euroa (202).

Vahinkovakuutuksen vakuutusvelan arvostusmallia muutettiin katsauskauden alussa siten, että eläkevastuiden diskonttokoron muutos huomioidaan jatkuvasti päivitettävänä eränä. Syyskuun lopussa keskimääräinen diskonttokorko oli 2,28 prosenttia. Diskonttokoron lasku kasvatti korvauskuluja 48 miljoonaa euroa. Vertailukaudesta koronlasku kasvatti korvauskuluja 62 miljoonaa euroa. Diskonttokoron muutos vaikuttaa uuden arvostusmallin mukaisesti myös operatiivisten tunnuslukujen laskentaan. Vertailukauden operatiiviset tunnusluvut on muutettu tätä vastaaviksi. Diskonttokoron muutos heikensi operatiivista yhdistettyä kulusuhdetta 4,5 prosenttiyksikköä (6,3).

Operatiivinen yhdistetty kulusuhde oli 86,3 prosenttia (89,4). Operatiiviset tunnusluvut eivät sisällä poistoja yrityskaupan yhteydessä syntyneistä aineettomista hyödykkeistä.

Vakuutusmaksutuotot

Milj. €	1-9/2015	1-9/2014	Muutos, %
Henkilöasiakkaat	548	514	6,7
Yritysassiakkaat	447	431	3,8
Baltia	42	41	2,0
Yhteensä	1 037	986	5,2

Korvauskulut ilman diskonttokoron laskua kasvoivat 3 prosenttia vertailukaudesta. Suurvahinkokehitys oli suotuisaa. Uusista omaisuuden ja toiminnan suurvahingoista aiheutuva korvausmeno oli vertailukautta pienempi. Tammi-syyskuussa kirjattiin 54 uutta (69) omaisuuden ja toiminnan suurvahinkoa, joiden omalla vastuulla oleva korvausmeno oli yhteensä 36 miljoonaa euroa (65). Tähän luokkaan kuuluvat yli 0,3 miljoonan euron vahingot. Lakisääteisten eläkkeiden korvausvastuun muutos oli kuitenkin vertailukautta suurempi. Tammi-syyskuussa eläkkeiden korvausvastuun muutos oli 6 miljoonaa euroa (2).

Muutokset aiempina vuosina tapahtuneisiin vahinkoihin, ilman diskonttokoron muutoksen vaikutusta, paransivat vakuutusteknistä katetta 15 miljoonaa euroa (15). Operatiivinen vahinkosuuhde oli 68,9 prosenttia (72,0). Operatiivinen riskisuuhde ilman korvausten välillisiä hoitokuluja oli 63,6 prosenttia (65,9).

Liikekulut kasvoivat 5 prosenttia myynti- ja kannanhoitopalkkioiden kasvun johdosta ja olivat 9 miljoonaa euroa suuremmat kuin vertailukaudella. Operatiivinen liikekulusuhde oli 17,4 prosenttia (17,4). Operatiivinen toimintakulusuhde, joka sisältää myös korvausten välilliset hoitokulut, oli 22,7 prosenttia (23,4).

Operatiivinen vakuutustekninen kate ja yhdistetty kulusuhde (CR)

	1-9/2015		1-9/2014	
	Kate milj. €	CR, %	Kate milj. €	CR, %
Henkilöasiakkaat	110	80,0	100	80,4
Yritysassiakkaat	29	93,6	-1	100,1
Baltia	3	92,3	5	88,5
Yhteensä	142	86,3	105	89,4

Henkilöasiakkaissa kannattavuus säilyi hyvänä maksutuottojen kasvun jatkuessa. Yritysassiakkaissa vahinkokehitys oli vertailukautta suotuisampi. Diskonttokoron lasku heijastuu erityisesti yritysasiakkaiden kannattavuuteen. Baltiassa kannattavuus heikkeni suurvahinkojen takia.

Sijoitustoiminta

Sijoitusten tuotot käyvin arvoon olivat 31 miljoonaa euroa (162) eli 1,0 prosenttia (4,9). Sijoitustoiminnan tuotto kolmannella vuosineljänneksellä oli negatiivinen pitkien korkojen nousun ja osakekurssien laskun vuoksi. Tulokseen kirjatut sijoitusten nettotuotot olivat 139 miljoonaa euroa (150).

Sijoituskannan jakauma

%	30.9.2015	31.12.2014
Joukkolainat ja korkorahastot	76	73
Vaihtoehtoiset sijoitukset	1	1
Osakkeet	6	7
Pääomasijoitukset	3	3
Kiinteistöt	10	11
Rahamarkkinat	4	5
Yhteensä	100	100

Vahinkovakuutustoiminnan sijoituskanta oli syyskuun lopussa 3 642 miljoonaa euroa (3 522). Korkosalkun luottoluokitusjakauma oli hyvä. Investointitasolle luokiteltujen sijoitusten osuus oli 94 prosenttia (94) ja 66 prosenttia (71) sijoituksista oli vähintään A- luokitetuissa saamisissa. Korkosalkun jäljellä oleva keskimääräinen juoksuaika oli 5,5 vuotta (4,5) ja duraatio 5,2 vuotta (4,3).

Suorien joukkovelkakirjalainasijoitusten keskimääräinen tuotto oli eräpäivään instrumenttien hankintahinnalla laskettuna (running yield) 1,65 prosenttia (2,02).

Varallisuudenhoito

- Tulos ennen veroja oli 168 miljoonaa euroa (145). Tulos käyvin arvoon oli 103 miljoonaa euroa (175).
- Sijoitusten tuotot käyvin arvoon olivat 1,1 prosenttia (4,8)
- Hallinnoitavien varojen bruttomäärä kasvoi vuodessa 9,2 prosenttia ja oli syyskuun lopussa 64,2 miljardia euroa.
- Sijoitusrahastojen merkinnöistä 40 prosenttia (25) tehtiin sähköisissä kanavissa.

Varallisuudenhoidon avainlukuja

Milj. €	1–9/2015	1–9/2014	Muutos, %	1–12/2014
Nettopalkkiotuotot				
Rahastoista ja omaisuudenhoidosta	140	124	12,6	175
Henkivakuutuksesta	127	123	3,4	166
Kulut	117	98	19,0	133
josta kertyneet asiakasbonukset	17	13	29,2	18
Nettopalkkiotuotot yhteensä	150	149	0,7	208
Henkivakuutuksen riskiliikkeen nettotuotot	16	15	5,6	20
Henkivakuutuksen sijoitustoiminnan nettotuotot	84	65	29,5	47
Muut tuotot	0	0		1
Henkilöstökulut	24	23	3,1	32
Muut kulut	57	60	-4,5	80
Tulos ennen veroja	168	145	15,5	167
Käyvän arvon rahaston muutos, brutto	-65	30	-318,0	51
Tulos käyvin arvoon ennen veroja	103	175	-41,0	218
Mrd. €				
	30.9.2015	30.9.2014	Muutos, %	31.12.2014
Hallinnoitavat varat (brutto)				
Sijoitusrahastot	20,7	16,8	23,1	17,5
Instituutioasiakkaat	22,2	23,6	-6,3	23,5
Private Banking	13,2	11,2	18,4	12,8
Sijoitussidonnaiset vakuutusäästöt	8,1	7,2	12,8	7,6
Hallinnoitavat varat (brutto) yhteensä	64,2	58,8	9,2	61,3
Milj. €				
	1–9/2015	1–9/2014	Muutos, %	1-12/2014
Nettomyynti				
Sijoittaja- ja säästäjäasiakkaat	440	477	-7,8	674
Private Banking -asiakkaat	203	385	-47,2	1 411
Instituutioasiakkaat	-495	-2		454
Nettomyynti yhteensä	149	859	-82,7	2 539
Markkinaosuus, %				
	30.9.2015	30.9.2014	Muutos, %	31.12.2014
Sijoitusrahastoista	22,3	19,3	3,0*	20,5

* Suhdeluvun muutoksena

Huolet maailmantalouden kasvunäkymistä lisääntyivät kesälomakauden jälkeen ja tämä heijastui negatiivisesti sijoitusmarkkinaan ja varallisuudenhoidon tuotteiden kysyntään. Katsauskauden nettomyynti supistui kaikissa asiakassegmenteissä, ja oli 149 miljoonaa euroa (859). Hallinnoitavien varojen bruttomäärä kasvoi katsauskaudella 4,7 prosenttia ja oli 64,2 miljardia euroa (61,3). Hallinnoitavat varat sisältävät 9,5 miljardia euroa OP Ryhmään kuuluvien yritysten varoja.

Sijoittaja- ja säästäjäasiakkaiden määrä kasvoi katsauskaudella 21 000:lla ja oli syyskuun lopussa 750 000. Erityisesti säästäjän rahastoissa asiakasmäärä kehittyi hyvin, osuudenomistajien määrä kasvoi 39 000:lla vuodenvaihteesta.

Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Suomi ja OP ovat sopineet Suomi-yhtiön noin 1,3 miljardin euron yksilöllisen henkivakuutuskannan luovuttamisesta OP:lle.

Kannanluovutuksen suunniteltu ajankohta on 31.12.2015. Luovutus edellyttää Finanssivalvonnan suostumusta.

OP-Rahastojen riskikorjattu tuotto säilyi hyvänä katsauskaudella. OP-Rahastojen Morningstar-luokitus oli 3,11 (3,14).

Katsauskaudella jatkettiin varallisuudenhoidon sähköisen myynnin ja asiain kehittämistä. Sijoitusrahastojen merkinnöistä 40 prosenttia (25) tehtiin sähköisissä kanavissa.

Tulos

Tulos ennen veroja kasvoi 168 miljoonaan euroon (145). Tulos käyvin arvoon oli 103 miljoonaa euroa (175).

Nettopalkkiotuotot kasvoivat vajaan prosentin vertailukaudesta hallinnoitavan varallisuuden kasvun myötä

ja olivat 150 miljoonaa euroa (149). Nettopalkkiotuotot olivat 0,32 prosenttia (0,35) hallinnoitavien varojen bruttomäärästä.

Henkivakuutuksen sijoitustoiminnan tuotto käyvin arvoon oli 1,1 prosenttia (4,8). Sijoitustoiminnan tuotto oli kolmannella vuosineljänneksellä negatiivinen pitkien korkojen nousun ja osakekurssien laskun seurauksena. Henkivakuutuksen sijoitustoiminnan nettotuotot ilman vakuutusvelan korkoriskiä suojaavien johdannaisten tulosta ja laskuperustekorkokulua olivat 125 miljoonaa euroa (154).

Kulut olivat 2 miljoonaa euroa pienemmät kuin vertailukaudella. Varallisuudenhoidon kulu-tuotto-suhde parani ja oli 45,7 prosenttia (46,8). Kulut olivat 0,14 prosenttia (0,16) hallinnoitavien varojen bruttomäärästä.

Vakuutusvelan korkoriskiä on suojattu korkotäydennyksillä ja korkojohdannaisilla. Vakuutusvelan kertyneet korkotäydennykset olivat katsauskauden lopussa 419 miljoonaa euroa (379). Korkotäydennyksistä 45 miljoonaa euroa (35) oli lyhytaikaisia, 12 kuukauden ajaksi tehtyjä korkotäydennyksiä.

Henkivakuutuksen sijoitusomaisuus ilman sijoitussidonnaisen vakuutuksen katteena olevaa omaisuutta oli 4 080 miljoonaa euroa (4 148). Investointitasolle luokiteltujen sijoitusten osuus korkosalkusta oli 95 prosenttia (93). Katsauskauden lopussa korkosijoitusten modifioitu duraatio oli 4,5 (2,7).

Sijoituskannan jakauma

%	30.9.2015	31.12.2014
Joukkolainat ja korkorahastot	80	68
Vaihtoehtoiset sijoitukset	7	6
Osakkeet ja osakerahastot	5	7
Kiinteistöt	7	6
Rahamarkkinat	1	12
Yhteensä	100	100

Muu toiminta

Muun toiminnan avainlukuja

Milj. €	1-9/2015	1-9/2014	Muutos, %	1-12/2014
Korkokate	-34	-26	30,3	-33
Kaupankäynnin nettotuotot	1	-7		-9
Sijoitustoiminnan nettotuotot	76	39	95,2	59
Muut tuotot	374	345	8,3	473
Kulut	401	396	1,2	524
Tulos ennen veroja	16	-45		-34

Mrd. €	30.9.2015	30.9.2014	Muutos, %	31.12.2014
Saamiset luottolaitoksilta	11	11	1,2	10
Sijoitusomaisuus	16	13	23,9	13
Velat luottolaitoksille	4	5	-17,6	5
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	17	17	2,8	17

Tulos

Muun toiminnan tulos ennen veroja oli 16 miljoonaa euroa (-45). Tulosta paransivat sijoitustoiminnan ja kaupankäynnin nettotuottojen sekä muiden tuottojen kasvu. Kulut kasvoivat hieman vertailukaudesta.

Muun toiminnan korkokatetta, -34 miljoonaa euroa, laskivat matalana jatkunut korkotaso, likviditeettireserviin kuuluvien joukkolainojen luottoriskimarginaalien kaventuminen sekä tiukentuvaan likviditeettisääntelyyn valmistautuminen. OP Ryhmän senior-ehtoisen tukkuvarainhankinnan velkakirjojen keskimarginaali oli kesäkuun lopussa 40 korkopistettä (41).

Sijoitustoiminnan ja kaupankäynnin nettotuotot yhteensä kasvoivat 45 miljoonaa euroa 77 miljoonaan euroon arvopapereiden myyntivoittojen kasvun seurauksena. Sijoitustoiminnan osinkotuotot supistuivat 12 miljoonaa euroa 15 miljoonaan euroon.

Muut tuotot kasvoivat 374 miljoonaan euroon ja olivat 29 miljoonaa euroa suuremmat kuin vertailukaudella. Muut tuotot ovat merkittäviä osin ryhmän sisäisiä palveluveloituksia, jotka esitetään liiketoimintasegmenttien kuluina.

Muun toiminnan kulut kasvoivat 5 miljoonaa euroa ja olivat 401 miljoonaa euroa. Henkilöstökulut kasvoivat 10 miljoonaa euroa 128 miljoonaan euroon. Liiketoiminnan muita kuluja kasvattivat ryhmän sisäisiin omistajajärjestelyihin ja Vallilan toimitilojen uudelleenrakentamiseen liittyvät 16 miljoonan euron kertaluonteiset kuluerät. Vertailukaudella liiketoiminnan muihin kuluihin kirjattiin yhteensä 28 miljoonaa euroa kertaluonteisia eriä.

OP Ryhmän rakenteessa tapahtuneet muutokset

OP Ryhmän tilinpäätökseen yhdistellään 181 osuuspankkia (181) konserniyhtiöineen, OP Osuuskunta -konserni ja Osuuspankkien Keskinäinen Vakuutusyhtiö. Katsauskaudella osuuspankkien määrää pienensi osuuspankkien fuusiot ja määrää kasvatti aiemmin POP Pankki -ryhmään kuuluvien kuuden pankin liittyminen OP Ryhmään.

OP Ryhmän keskusyhteisön hallintoneuvosto on tehnyt periaatepäätöksen, jonka mukaan Helsingin OP Pankki Oy muutetaan osuuspankiksi vuoden 2016 aikana. Uuden pankin nimeksi tulee Helsingin Seudun Osuuspankki (OP Helsinki). Päätöksen myötä omistaja-asiakkuus OP Ryhmässä on mahdollista kaikkialla Suomessa.

OP Helsinki tulee suunnitelman mukaan kuulumaan tytäryhtiönä OP Ryhmän keskusyhteisökonserniin. Keskusyhteisöllä on jatkossakin merkittävä rooli uuden pankin pääomittamisessa, minkä vuoksi pankin säännöt on tarkoitus rakentaa siten, että 2/3 määräysvallasta on OP Ryhmällä.

Edellä mainitut suunnitellut muutokset edellyttävät viranomaisten hyväksynnän.

Pohjola Pankki Oyj:n nimi vaihdetaan keväällä 2016. Pankin uudeksi nimeksi tulee OP Yrityspankki Oyj. Omasairaala Oy:n nimi vaihdetaan Pohjola Terveys Oy:ksi Tampereen sairaalan avaamisen yhteydessä kesällä 2016.

OP Ryhmän keskusyhteisökonsernin rakennejärjestelyjen ja organisaation juridisten rakenteiden toteutusvaihtoehtojen suunnittelu ja selvitystyö jatkuu. Suunnitelmissa on siirtää mm. vahinkovakuutus- ja varallisuudenhoitosegmentit pois Pohjola-konsernista ryhmän keskusyhteisön suoraan omistukseen. Varallisuudenhoidon siirto on tarkoitus toteuttaa vuoden 2015 aikana. Samalla arvioidaan myös mahdollisuutta eriyttää OP Ryhmän keskuspankkitoiminnot, jotka tällä hetkellä ovat osana Pohjola Pankki Oyj:tä, omaksi OP Osuuskunnan täysin omistamaksi tytäryhtiöksi. Keskuspankkitoimintojen eriyttämisen ja vahinkovakuutuksen siirron tarkemmasta toteutustavasta tai aikataulusta ei ole tehty päätöksiä.

Osana ryhmän sisäisiä rakennejärjestelyjä OP Osuuskunta on kesäkuussa 2015 ostanut kaikki osuuspankkien ja Helsingin OP Pankki Oy:n omistamat OP Henkivakuutus Oy:n ja OP-Korttiyhtiö Oyj:n osakkeet. Kauppojen myötä keskusyhteisökonserni omistaa täysimääräisesti OP Henkivakuutus Oy:n ja OP-Korttiyhtiö Oyj:n osakekannan.

OP Henkivakuutus Oy ja Aurum Sijoitusvakuutus Oy ovat hyväksyneet sulautumissuunnitelman, jonka mukaan Aurum Sijoitusvakuutus Oy sulautuu OP Henkivakuutus Oy:öön. Sulautuvan vakuutusosakeyhtiön vakuutuskaanta sekä muut varat ja velat siirtyvät selvitysmenettelyttä vastaanottavalle vakuutusosakeyhtiölle. Sulautumisen täytäntöönpanon rekisteröinnin suunniteltu ajankohta on 31.12.2015.

POP Pankki -ryhmään aiemmin kuuluneet Osuuspankki Poppia, Laihian Osuuspankki, Multian Osuuspankki, Petäjäveden Osuuspankki, Keiteleen Osuuspankki ja Tuusniemen Osuuspankki ovat päättäneet osuuskunnan kokouksissaan liittyä OP Ryhmään itsenäisinä osuuspankkeina. Pankeista on tullut 19.5.2015 virallisesti ryhmän jäsenpankkeja. Samalla pankkien asiakkaat ovat tulleet OP Ryhmän talletussuojan piiriin.

Sotkamon Osuuspankki on 31.5.2015 sulautunut Kainuun Osuuspankkiin.

Itä-Uudenmaan Osuuspankki on 31.7.2015 sulautunut Porvoon Osuuspankkiin, jonka toiminimi on muutettu Itä-Uudenmaan Osuuspankiksi.

Mynämäen Osuuspankki on 31.8.2015 sulautunut Nousiaisten Osuuspankkiin, jonka toiminimi on muutettu Mynämäen-Nousiaisten Osuuspankiksi.

Hartolan Osuuspankki ja Sysmän Osuuspankki ovat 31.8.2015 sulautuneet Etelä-Päijänteen Osuuspankkiin, jonka toiminimi on muutettu Järvi-Hämeen Osuuspankiksi.

Myrskylän Osuuspankki on 30.9.2015 sulautunut Orimattilan Osuuspankkiin.

Karkun Osuuspankki ja Tampereen Seudun Osuuspankki ovat hyväksyneet sulautumissuunnitelman, jonka mukaan Karkun Osuuspankki sulautuu Tampereen Seudun Osuuspankkiin. Sulautumisen täytäntöönpanon rekisteröinnin suunniteltu ajankohta on 31.10.2015.

Pyhålaakson Osuuspankki ja Suomenselån Osuuspankki ovat hyväksyneet sulautumissuunnitelman, jonka mukaan Pyhålaakson Osuuspankki sulautuu Suomenselån Osuuspankkiin. Sulautumisen täytäntöönpanon rekisteröinnin suunniteltu ajankohta on 31.12.2015.

Ylivieskan Osuuspankki ja Kokkolan Osuuspankki ovat hyväksyneet sulautumissuunnitelman, jonka mukaan Ylivieskan Osuuspankki sulautuu Kokkolan Osuuspankkiin. Samalla Kokkolan Osuuspankin toiminimi muutetaan Keski-Pohjanmaan Osuuspankiksi. Sulautumisen täytäntöönpanon rekisteröinnin suunniteltu ajankohta on 31.12.2015.

Keiteleen Osuuspankki ja Pielaveden Osuuspankki ovat hyväksyneet sulautumissuunnitelman, jonka mukaan Keiteleen Osuuspankki sulautuu Pielaveden Osuuspankkiin. Samalla Pielaveden Osuuspankin toiminimi muutetaan Nilakan Seudun Osuuspankiksi. Sulautumisen täytäntöönpanon rekisteröinnin suunniteltu ajankohta on 30.4.2016.

Henkilöstö ja palkitseminen

OP Ryhmän palveluksessa oli katsauskauden lopussa 12 092 henkilöä (12 356). Henkilöstöä oli keskimäärin 12 195 (12 548). OPn keskusyhteisössä ja osuuspankeissa

sekä niiden tytäryhtiöissä tehdyt uudelleenjärjestelyt ja tehostamistoimenpiteet vähensivät henkilömäärää katsauskaudella. Henkilömäärä kasvoi 133:lla kuuden POP Pankin siirtyessä OP Ryhmän jäsenpankeiksi 19.5.2015 alkaen.

Katsauskauden aikana OP Ryhmän palveluksesta siirtyi eläkkeelle 186 henkilöä (235). Eläkkeelle siirtyneiden keski-ikä oli 61,6 vuotta (61,7).

OP Ryhmän muuttuva palkitseminen jakautuu lyhyen aikavälin yrityskohtaiseen palkitsemiseen sekä ryhmätasoiseen pitkän aikavälin palkitsemiseen.

OP Ryhmän ryhmätasoinen pitkän aikavälin palkitsemisjärjestelmä muodostuu johdolle tarkoitettusta kannustinjärjestelmästä sekä muulle henkilöstölle tarkoitettusta henkilöstörahostosta.

Johdon pitkän aikavälin palkitsemisjärjestelmä on vahvistettu vuosille 2014–2016. Lisäksi henkilöstölle suunnattu OP Ryhmän henkilöstörahoston palkitsemisjärjestelmä jatkuu vuoden ansaintajaksoin.

Kannustinjärjestelmiä laadittaessa on otettu huomioon finanssi- ja rahoitusalan palkitsemisjärjestelmiä koskeva sääntely. Palkitsemisjärjestelmä 2014–2016 noudattelee edellisen kolmivuotisen ansaintajakson pääperiaatteita.

Pitkän aikavälin tavoitemittareiksi OP Osuuskunnan hallintoneuvosto on asettanut OP Ryhmän tuloksen ennen veroja, ryhmän ydinvakavaraisuuden (CET1) ja keskitettyäasiakkaiden määrän kasvun. Ryhmätasoiset tavoitteet ovat yhtenevät sekä johdon kannustinjärjestelmässä että OP Ryhmän henkilöstörahostossa.

OP-Eläkekassa ja Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen ovat sopineet OP Ryhmän vielä Ilmarisessa olleiden TyEL -vakuutusten siirtämisestä eläkekassaan. Noin 90 miljoonan euron vakuutusten siirto on suunniteltu toteutuvaksi 31.12.2015 mikäli tarvittavat viranomaisluvut saadaan.

OP Osuuskunnan hallinto

OP Ryhmän keskusyhteisön (OP Osuuskunta) varsinainen osuuskunnan kokous pidettiin 19.3.2015. Erovuorossa olevien hallintoneuvoston jäsenten tilalle valittiin hallintoneuvostoon kaudeksi 2015–2018 seuraavat henkilöt: toimitusjohtaja Jari Anttila, tutkimus- ja kehitysjohtaja Ilmo Aronen, toimitusjohtaja Kalle Arvio, toimitusjohtaja Tapani Eskola, professori Jarna Heinonen, ekonomi Jorma Hyrskyluoto, lehtori Ulla Järvi, toiminnanjohtaja Jukka-Pekka Kataja, toimitusjohtaja Simo Kauppi, johtaja Jaakko Kiander, maatalousyrittäjä Seppo Kietäväinen, rehtori Juha Kiiskinen, lehtori Jaakko Korkonen, toimitusjohtaja Tuomas Kupsala, toimitusjohtaja Petri Krohns, apulaisjohtaja Jukka Käriäinen, johtaja Ari Mikkola, toimitusjohtaja Esko Mononen, hallintojohtaja Annukka Nikola, toimitusjohtaja Juha Pullinen, toimitusjohtaja Olli Tarkkanen sekä toimitusjohtaja Ari Väänänen. Lisäksi hallintoneuvoston jäsenyydestä eroa pyytäneen johtava hoitaja Marita Marttilan tilalle jäljellä olevaksi toimikaudeksi 2015–2017 valittiin lehtori Sirkka Keuru. Hallintoneuvostossa on kaikkiaan 34 jäsentä.

Hallintoneuvosto valitsi järjestäytymiskokouksessaan puheenjohtajakseen professori Jaakko Pehkosen. Varapuheenjohtajiksi valittiin lehtori Mervi Väisänen ja toimitusjohtaja Vesa Lehikoinen.

Hallintoneuvoston jäsen Jukka-Pekka Kataja on nimitetty maatalous- ja ympäristöministeri Kimmo Tiilikaisen erityisavustajaksi, minkä vuoksi hän on ilmoittanut toistaiseksi pidättävänsä osallistumasta OP Osuuskunnan hallintoneuvoston työhön 29.6.2015 alkaen.

Hallintoneuvosto päätti kokouksessaan 23.9. muutoksista johtokunnan kokoonpanossa. Harri Nummela vastaa jatkossa digitaalisesta liiketoiminnasta sekä asiakaskokemuksesta. Varallisuudenhoidosta vastaavaksi liiketoimintajohtajaksi nimitettiin Karri Alameri. Uudeksi henkilöstöjohtajaksi nimitettiin Outi Taivainen.

OP Ryhmän tilintarkastajaksi valittiin varsinaisessa osuuskunnan kokouksessa KHT-yhteisö KPMG Oy Ab. KPMG Oy Ab:n nimeämänä päävastuullisena tilintarkastajana toimii KHT Raija-Leena Hankonen.

OP Ryhmän tehostamisohjelma

OP Ryhmä päätti vuoden 2012 lopussa tehostamisohjelmasta, jonka tavoitteeksi on asetettu yhteensä 150 miljoonan euron vuotuiset kustannussäästöt vuoden 2015 loppuun mennessä.

Syyskuun loppuun mennessä toteutetuilla toimenpiteillä on saavutettu noin 144 miljoonan euron vuosisäästöt. Tästä henkilöstösidonnaisten kulujen osuus on 55 miljoonaa euroa.

Investoinnit ja palvelukehittäminen

OP Osuuskunta tytäryhtiöineen vastaa OP Ryhmän palvelutoiminnan kehittämisestä. Palvelutoiminnan kehittämiseen liittyvistä kustannuksista merkittävä osa muodostuu ICT-investoinneista ja niihin liittyvistä määrittelyistä.

OP Osuuskunta -konsernin kehittämiskustannukset olivat tammi–syyskuussa 103 miljoonaa euroa (80). Nämä sisältävät lisenssimaksut, ostetut palvelut sekä OP Osuuskunta -konsernin aktivoitua omaa työtä.

Taseeseen aktivoituja ICT-investointeja oli katsauskaudella 84 miljoonaa euroa (53). Investoinneista suurin osa kohdistui pankkitoimintaan.

OP Ryhmän vuonna 2012 aloittama Vallilan korttelin toimitilojen uudelleenrakentamisen ensimmäinen vaihe on saatu päätökseen, ja toimitilat ovat täydessä käytössä. Hankkeen tarkistetut kokonaiskustannukset ovat noin 240 miljoonaa euroa. Katsauskauden loppuun mennessä toteutuneet kustannukset olivat yhteensä 235 miljoonaa euroa. Hankkeen toinen vaihe on käynnistetty ja valmistuu syksyllä 2017.

OP Ryhmän tuloslaskelma

Milj. €	Liite	1-9/2015	1-9/2014	Muutos, %	1-12/2014
Korkotuotot		1 876	2 026	-7	2 685
Korkokulut		1 109	1 252	-11	1 642
Korkokate ennen arvonalentumisia	5	767	774	-1	1 043
Saamisten arvonalentumiset	6	47	50	-6	88
Korkokate arvonalentumisten jälkeen		720	724	-1	955
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	7	496	450	10	589
Henkivakuutustoiminnan nettotuotot	8	210	168	25	197
Palkkiotuotot ja -kulut, netto	9	543	532	2	707
Kaupankäynnin nettotuotot	10	85	83	2	88
Sijoitustoiminnan nettotuotot	11	84	53	59	74
Liiketoiminnan muut tuotot	12	33	37	-11	52
Nettotuotot yhteensä		2 171	2 048	6	2 662
Henkilöstökulut		573	551	4	741
Muut hallintokulut		293	312	-6	414
Liiketoiminnan muut kulut		238	299	-20	401
Kulut yhteensä		1 105	1 162	-5	1 555
Palautukset omistaja-asiakkaille ja kertyneet asiakasbonukset		146	147	0	195
Osuus pääomaosuusmenetelmällä käsiteltävien osakkuusyritysten tuloksesta		6	1		3
Kauden tulos ennen veroja		926	739	25	915
Tuloverot		215	272	-21	308
Kauden tulos		712	467	52	607
Jakautuminen, milj. €					
Omistajien osuus tilikauden tuloksesta		708	462	53	599
Määräysvallattomien omistajien osuus tilikauden tuloksesta		4	5		8
Yhteensä		712	467	52	607

OP Ryhmän laaja tuloslaskelma

Milj. €	1-9/2015	1-9/2014	Muutos, %	1-12/2014
Kauden tulos	712	467	52	607
Erät, joita ei siirretä tulosvaikutteisiksi				
Etuuspohjaisten eläkejärjestelyiden uudelleen määrittämisestä johtuvat voitot/(tappiot)	233	-227		-380
Erät, jotka saatetaan myöhemmin siirtää tulosvaikutteisiksi				
Käyvän arvon rahaston muutos				
Käypään arvoon arvostamisesta	-217	44		85
Rahavirran suojauksesta	-13	59		67
Muuntoerot	0	0	-96	0
Tuloverot				
Eristä, joita ei siirretä tulosvaikutteisiksi				
Etuuspohjaisten eläkejärjestelyiden uudelleen määrittämisestä johtuvista voitoista/(tappioista)	-47	45		76
Eristä, jotka saatetaan myöhemmin siirtää tulosvaikutteisiksi				
Käypään arvoon arvostamisesta	43	-9		-17
Rahavirran suojauksesta	3	-12		-13
Kauden laaja tulos	714	369	94	424
Jakautuminen, milj. €				
Omistajien osuus tilikauden tuloksesta	711	364	95	393
Määräysvallattomien omistajien osuus tilikauden tuloksesta	4	5		32
Yhteensä	714	369	94	424

OP Ryhmän tase

Milj. €	Liite	30.9.2015	30.9.2014	Muutos, %	31.12.2014
Käteiset varat		4 958	1 527		3 888
Saamiset luottolaitoksilta		591	706	-16	686
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat		730	492	48	427
Johdannaissopimukset		5 829	5 369	9	5 920
Saamiset asiakkailta		74 186	70 003	6	70 683
Vahinkovakuutustoiminnan varat	15	3 988	3 922	2	3 797
Henkivakuutustoiminnan varat	16	12 054	10 694	13	11 238
Sijoitusomaisuus		11 798	9 383	26	9 500
Pääomaosuusmenetelmällä käsiteltävät sijoitukset		88	52	68	56
Aineettomat hyödykkeet		1 353	1 330	2	1 332
Aineelliset hyödykkeet		839	765	10	781
Muut varat		1 685	1 869	-10	1 951
Verosaamiset		143	152	-6	168
Varat yhteensä		118 242	106 265	11	110 427
Velat luottolaitoksille		1 525	737		1 776
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat		0	9	-97	4
Johdannaissopimukset		5 620	4 815	17	5 489
Velat asiakkaille		55 598	49 434	12	51 163
Vahinkovakuutustoiminnan velat	17	3 225	3 222	0	2 972
Henkivakuutustoiminnan velat	18	11 695	11 016	6	11 230
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	19	25 877	24 651	5	24 956
Varaukset ja muut velat		3 457	3 501	-1	3 447
Verovelat		862	1 018	-15	964
Lisäosuudet		114	241	-53	192
Velat, joilla on huonompi etuoikeus		1 577	906	74	1 020
Velat yhteensä		109 551	99 550	10	103 214
Oma pääoma					
OP Ryhmän omistajien osuus					
Osake- ja osuuspääoma		2 387	1 259	90	1 709
Osakepääoma		0	0	27	0
Jäsenosuudet		153	146	4	148
Tuotto-osuudet		2 235	1 113		1 561
Käyvän arvon rahasto	20	230	382	-40	425
Muut rahastot		2 085	2 179	-4	1 996
Kertyneet voittovarot		3 911	2 817	39	3 014
Määräysvallattomien osuus		77	78	-2	69
Oma pääoma yhteensä		8 690	6 715	29	7 213
Velat ja oma pääoma yhteensä		118 242	106 265	11	110 427

OP Ryhmän oman pääoman muutoslaskelma

Milj. €	Osake- ja osuus- pääoma	Käyvän arvon rahasto**	Muut rahastot	Kertyneet voittovarot	Yhteensä	Määräys- vallattomien omistajien osuus	Oma pääoma yhteensä
Oma pääoma 1.1.2014	339	328	2 739	4 218	7 625	100	7 724
Tilikauden laaja tulos	-	132	-	264	397	34	430
Kauden tulos	-	-	-	462	462	5	467
Muut laajan tuloksen erät	-	132	-	-198	-66	29	-37
Määräysvallattomilta omistajilta hankittu omistusosuus Pohjola Pankki Oyj:stä*	-199	-78	-512	-1 631	-2 421	-	-2 421
Osuuspääoman lisäys	1 119	-	-	-	1 119	-	1 119
Rahastosiirrot	-	-	26	-26	-	-	-
Voitonjako	-	-	-	-75	-75	-	-75
Osakeperusteiset maksut	-	-	-	-2	-2	-	-2
Muut	0	-	-74	69	-6	-55	-60
Oma pääoma 30.9.2014	1 259	382	2 178	2 817	6 636	78	6 715

Milj. €	Osake- ja osuus- pääoma	Käyvän arvon rahasto**	Muut rahastot	Kertyneet voittovarot	Yhteensä	Määräys- vallattomien omistajien osuus	Oma pääoma yhteensä
Oma pääoma 1.1.2015	1 709	425	1 996	3 014	7 144	69	7 213
Tilikauden laaja tulos	-	-197	-	894	698	15	713
Kauden tulos	-	-	-	708	708	4	712
Muut laajan tuloksen erät	-	-197	-	186	-10	12	1
POP Pankkien OP Ryhmään siirtymisen kertavaikutus	2	1	67	48	118	-	118
Osuuspääoman lisäys	677	-	-	-	677	-	677
Rahastosiirrot	-	-	22	-22	-	-	-
Voitonjako	-	-	-	-21	-21	-	-21
Muut	-	-	-	-2	-2	-8	-9
Oma pääoma 30.9.2015	2 387	230	2 085	3 911	8 613	77	8 690

* OP Osuuskunnan Pohjola Pankki Oyj:n osakkeita koskevan julkisen ostotarjouksen mukainen koko kauppahinta on vähennetty omasta pääomasta.

** Liite 20

OP Ryhmän rahavirtalaskelma

Milj. €	1–9/2015	1–9/2014
Liiketoiminnan rahavirta		
Kauden tulos	712	467
Oikaisut kauden tulokseen	1 177	-470
Liiketoiminnan varojen lisäys (-) tai vähennys (+)	-5 810	-2 959
Saamiset luottolaitoksilta	204	128
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat	326	257
Johdannaispimukset	-11	33
Saamiset asiakkailta	-2 954	-1 900
Vahinkovakuutustoiminnan varat	-306	-350
Henkivakuutustoiminnan varat	-1 003	-154
Sijoitusomaisuus	-2 405	-301
Muut varat	338	-672
Liiketoiminnan velkojen lisäys (+) tai vähennys (-)	3 626	1 650
Velat luottolaitoksille	-271	-309
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat	-4	5
Johdannaispimukset	16	49
Velat asiakkaille	3 739	-723
Vahinkovakuutustoiminnan velat	62	298
Henkivakuutustoiminnan velat	-19	1 472
Varaukset ja muut velat	104	859
Maksetut tuloverot	-295	-116
Saadut osingot	73	80
A. Liiketoiminnan rahavirta yhteensä	-517	-1 347
Investointien rahavirta		
Eräpäivään asti pidettävien rahavarojen lisäykset	-1	-
Eräpäivään asti pidettävien rahavarojen vähennykset	83	65
Tytäryritysten hankinnat hankintahetken rahavaroilla vähennettynä	0	-1
Tytäryritysten myynnit myyntihetken rahavaroilla vähennettynä	0	-
Investoinnit aineellisiin ja aineettomiin hyödykkeisiin	-194	-141
Aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden luovutukset	5	3
B. Investointien rahavirta yhteensä	-108	-74
Rahoituksen rahavirrat		
Velat, joilla on huonompi etuoikeus, lisäykset	1 242	41
Velat, joilla on huonompi etuoikeus, vähennykset	-697	-12
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat, lisäykset	22 269	33 185
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat, vähennykset	-21 684	-30 666
Osuus- ja osakepääoma, lisäykset	2 807	1 539
Osuus- ja osakepääoma, vähennykset	-2 226	-785
Maksetut osingot ja osuuspääoman korot	-30	-75
Määräysvallattomilta omistajilta hankittu osuus Pohjola Pankki Oyj:stä	-	-2 421
Muut	0	-
C. Rahoituksen rahavirta yhteensä	1 681	806
Rahavarojen nettomuutos (A+B+C)	1 057	-615
POP Pankkien rahavarat	47	-
Rahavarojen muutos yhteensä	1 104	-615
Rahavarat tilikauden alussa	4 176	2 476
Rahavarat tilikauden lopussa	5 280	1 862
Saadut korot	1 966	2 088
Maksetut korot	-1 235	-1 332
Rahavarat		
Käteiset varat*	4 989	1 579
Vaadittaessa maksettavat saamiset luottolaitoksilta	291	282
Yhteensä	5 280	1 862

*Joista vahinkovakuutustoiminnan käteisiä varoja 4 miljoonaa euroa (41) ja henkivakuutustoiminnan käteisiä varoja 27 miljoonaa euroa (11).

OP Ryhmän segmenttiraportointi

OP Ryhmän johtamisjärjestelmän perustan muodostavat kolme liiketoimintasegmenttiä: pankkitoiminta, vahinkovakuutus ja varallisuudenhoito. Organisaatioiden uudistamisen myötä segmenttiraportointiin on tehty seuraavat muutokset 1.1.2015: Pohjola Pankki Oyj:n pankkiiriliiketoiminta on siirretty pois pankkitoiminnasta raportoitavaksi varallisuudenhoitosegmentissä. Lisäksi Pivo Wallet Oy, Checkout Finland Oy ja Osuuspankkien keskinäinen Vakuutusyhtiö (OVY) on siirretty pois pankkitoiminnasta raportoitavaksi Muut toiminnot -segmentissä. Muut toiminnot ovat liiketoimintasegmenttejä tukevia toimintoja. Segmentti-informaatio on oikaistu aikaisemmilta kausilta vastaamaan uutta segmenttijakoa. Siirroilla ei ole ollut olennaista vaikutusta segmenttiraportointiin.

Segmenttiraportointi noudattaa OP Ryhmän tilinpäätöksen laatimisperiaatteita. Segmenteille on kohdistettu ne tuotot, kulut, varat ja velat, joiden on katsottu välittömästi kuuluvan ja olevan järkevällä perusteella kohdistettavissa segmenteille. Ne tuotot, kulut, sijoitukset ja pääomat, joita ei ole kohdistettu segmenteille sekä segmenttien väliset konsernieliminoinnit raportoidaan sarakkeessa "Konsernieliminoinnit". Segmenttien tulosta ja kannattavuutta seurataan Tulos ennen veroja -tasolla.

Segmenttien pääomitus perustuu luottolaitoslain mukaiseen OP Ryhmän vakavaraisuuslaskelmaan. Vakavaraisuuslaskennan mukaiset pääomavaateet on jaettu toimintasegmenteille. Vähittäispankkitoiminnalle on kohdistettu pääomia siten, että Ydinvakavaraisuus (CET1) on 18 % (11 %). Vakuutustoiminnalle on kohdistettu pääomia siten, että Solvenssisuhde (SII) on 120 %. Pääomien allokoinnilla on vaikutusta segmentin maksamiin konsernin sisäisiin korkoihin.

Segmenttien tulos ja tase 1.1.–30.9.2015

Tuloslaskelma, milj. €	Pankki- toiminta	Vahinko- vakuutus	Varalli- suudenhoito	Muu toiminta	Konserni- eliminoinnit	OP Ryhmä
Korkotuotot	2 027	0	2	262	-416	1 876
Korkokulut	1 205	17	5	297	-414	1 109
Korkokate ennen arvonalentumisia	822	-17	-3	-34	-2	767
-josta sisäiset nettotulokset ennen veroja	-20	-15	2	33	0	0
Saamisten arvonalentumiset	47	0	-	0	0	47
Korkokate arvonalentumisten jälkeen	775	-17	-3	-34	-2	720
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	-	492	-	-2	6	496
Henkivakuutustoiminnan nettotuotot	-	-	-	-	210	210
Henkivakuutuksen korko- ja riskiliikkeen nettotuotot	-	-	99	-	-99	0
Palkkiotuotot ja -kulut, netto	511	-40	-	15	57	543
Palkkiotuotot rahastoista ja omaisuudenhoidosta	-	-	122	-	-122	0
Palkkiotuotot henkivakuutuksesta	-	-	127	-	-127	0
Palkkiokulut	-	-	-117	-	117	0
Kaupankäynnin nettotuotot	92	0	0	1	-7	85
Sijoitustoiminnan nettotuotot	13	-	0	76	-6	84
Liiketoiminnan muut tuotot	21	4	1	360	-352	33
Henkilöstökulut	348	73	24	128	0	573
Muut hallintokulut	268	89	30	192	-286	293
Liiketoiminnan muut kulut	139	59	27	81	-69	238
Palautukset omistaja-asiakkaille ja kertyneet asiakasbonukset	129	-	0	-	17	146
Osuus osakkuusyritysten tuloksesta	4	0	2	-	0	6
Tulos ennen veroja	531	218	168	16	-6	926
Tuloverot						215
Kauden voitto						712

Tase 30.9.2015, milj. €	Pankki- toiminta	Vahinko- vakuutus	Varalli- suudenhoito	Muu toiminta	Konserni- eliminoinnit	OP Ryhmä
Käteiset varat	125	0	-	4 833	-	4 958
Saamiset luottolaitoksilta	4 290	5	39	10 911	-14 654	591
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat rahoitusvarat	823	-	-	-74	-19	730
Johdannaissopimukset	5 865	-	-	345	-380	5 829
Saamiset asiakkailta	74 832	-	-	576	-1 221	74 186
Vahinkovakuutustoiminnan varat	-	4 335	-	0	-348	3 988
Henkivakuutustoiminnan varat	-	-	12 449	-	-395	12 054
Sijoitusomaisuus	6 218	16	0	15 655	-10 092	11 798
Sijoitukset osakkuusyrityksissä	37	2	28	-	21	88
Aineettomat hyödykkeet	65	696	357	238	-3	1 353
Aineelliset hyödykkeet	495	48	9	299	-13	839
Muut varat	1 152	7	38	703	-215	1 685
Verosaamiset	64	5	9	36	29	143
Varat yhteensä	93 966	5 115	12 929	33 523	-27 291	118 242

Tase 30.9.2015, milj. €	Pankki- toiminta	Vahinko- vakuutus	Varalli- suudenhoito	Muu toiminta	Konserni- eliminoinnit	OP Ryhmä
Velat luottolaitoksille	11 191	-	-	4 156	-13 822	1 525
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat rahoitusvelat	0	-	0	-	0	0
Johdannaissopimukset	5 669	-	-	328	-377	5 620
Velat asiakkaille	52 697	-	0	4 178	-1 277	55 598
Vahinkovakuutustoiminnan velat	-	3 239	-	-	-14	3 225
Henkivakuutustoiminnan velat	-	-	11 714	-	-19	11 695
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	9 571	-	-	17 380	-1 074	25 877
Varaukset ja muut velat	2 342	81	28	1 287	-280	3 457
Verovelat	413	81	67	293	8	862
Osuuspääoma	262	-	-	5 563	-5 711	114
Velat, joilla on huonompi etuoikeus	66	135	281	1 592	-497	1 577
Velat yhteensä	82 211	3 537	12 090	34 776	-23 063	109 551
Oma pääoma						8 690

Segmenttien tulos ja tase 1.1.–30.9.2014

Tuloslaskelma, milj. €	Pankki- toiminta	Vahinko- vakuutus	Varalli- suudenhoito	Muu toiminta	Konserni- eliminoinnit	OP Ryhmä
Korkotuotot	2 163	0	2	454	-594	2 026
Korkokulut	1 352	19	3	481	-603	1 252
Korkokate ennen arvonalentumisia	811	-19	-2	-26	10	774
-josta sisäiset nettotulokset ennen veroja	-15	-18	1	31	0	0
Saamisten arvonalentumiset	48	-	-	-	1	50
Korkokate arvonalentumisten jälkeen	763	-19	-2	-26	8	724
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	-	455	-	-3	-2	450
Henkivakuutustoiminnan nettotuotot	-	-	-	-	168	168
Henkivakuutuksen korko- ja riskiliikkeen nettotuotot	-	-	80	-	-80	-
Palkkiotuotot ja -kulut, netto	484	-27	-	13	62	532
Palkkiotuotot rahastoista ja omaisuudenhoidosta	-	-	107	-	-107	-
Palkkiotuotot henkivakuutuksesta	-	-	123	-	-123	-
Palkkiokulut	-	-	-98	-	98	-
Kaupankäynnin nettotuotot	89	0	0	-7	2	83
Sijoitustoiminnan nettotuotot	18	-	0	39	-5	53
Liiketoiminnan muut tuotot	25	7	0	335	-329	37
Henkilöstökulut	333	76	23	118	0	551
Muut hallintokulut	252	91	32	192	-254	312
Liiketoiminnan muut kulut	200	58	28	85	-73	299
Palautukset omistaja-asiakkaille ja kertyneet asiakasbonukset	133	-	-	-	14	147
Osuus osakkuusyritysten tuloksesta	-1	0	1	0	0	1
Tulos ennen veroja	459	190	145	-45	-10	739
Tuloverot						272
Kauden voitto						467

Tase 30.9.2014, milj. €	Pankki- toiminta	Vahinko- vakuutus	Varalli- suudenhoito	Muu toiminta	Konserni- eliminoinnit	OP Ryhmä
Käteiset varat	149	0	-	1 379	-	1 527
Saamiset luottolaitoksilta	4 974	5	30	10 779	-15 081	706
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat rahoitusvarat	553	-	0	-44	-17	492
Johdannaissopimukset	5 478	-	-	313	-422	5 369
Saamiset asiakkailta	70 613	-	-	537	-1 147	70 003
Vahinkovakuutustoiminnan varat	-	4 315	-	-	-394	3 922
Henkivakuutustoiminnan varat	-	-	11 749	-	-1 055	10 694
Sijoitusomaisuus	4 985	16	15	12 635	-8 268	9 383
Sijoitukset osakkuusyrityksissä	21	2	27	1	1	52
Aineettomat hyödykkeet	66	707	375	186	-4	1 330
Aineelliset hyödykkeet	503	53	9	213	-13	765
Muut varat	1 033	4	42	1 083	-293	1 869
Verosaamiset	72	4	7	47	23	152
Varat yhteensä	88 447	5 106	12 253	27 129	-26 670	106 265

Tase 30.9.2014, milj. €	Pankki- toiminta	Vahinko- vakuutus	Varalli- suudenhoito	Muu toiminta	Konserni- eliminoinnit	OP Ryhmä
Velat luottolaitoksille	10 578	-	-	4 981	-14 821	737
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat rahoitusvelat	9	-	-	-	-	9
Johdannaissopimukset	4 938	-	-	346	-468	4 815
Velat asiakkaille	48 163	-	-	2 808	-1 536	49 434
Vahinkovakuutustoiminnan velat	-	3 228	-	-	-6	3 222
Henkivakuutustoiminnan velat	-	-	11 071	-	-55	11 016
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	8 946	-	-	17 001	-1 296	24 651
Varaukset ja muut velat	2 362	97	31	1 199	-188	3 501
Verovelat	454	101	76	383	3	1 018
Osuuspääoma	383	-	-	3 972	-4 114	241
Velat, joilla on huonompi etuoikeus	211	50	91	967	-413	906
Velat yhteensä	76 043	3 476	11 269	31 656	-22 894	99 550
Oma pääoma						6 715

Liitetiedot

Liite 1. Laatumisperiaatteet

Osavuositarkastus 1.1.–30.9.2015 on laadittu IAS 34 -standardin (Osavuositarkastukset) ja konsernin vuoden 2014 tilinpäätöksessä esitettyjen laatumisperiaatteiden mukaan lukuun ottamatta jäljempänä kuvattuja laatumisperiaatteiden muutoksia.

Osavuositarkastus on tilintarkastamaton. Kaikki osavuositarkastuksen luvut on pyöristetty, joten yksittäisten lukujen yhteenlaskettu summa saattaa poiketa esitetystä summaluvusta.

Tilinpäätöksen laatumisperiaatteen muutos

Diskonnttokoron laskun vaikutuksen jaksotus

OP Ryhmässä on muutettu vahinkovakuutuksen vakuutusvelan arvostusmallia siten, että diskonttokoron muutos huomioidaan yhtenä jatkuvasti päivitettävänä kirjanpidollisen arvion muuttujana. Aikaisemmin diskonttokoron muutosta arvioitiin vuosineljänneksittäin, jolloin muutoksen vaikutus heikensi eri raportointikausien keskinäistä vertailukelpoisuutta. Muutoksen ansiosta 1.1.2015 alkaen diskonttokoron muutokset arvioidaan kuukausittain ja niiden tulosvaikutukset jakaantuvat tasaisesti tilikaudelle antaen siten IFRS 4.22 mukaisesti luotettavampaa ja merkityksellisempää informaatiota ryhmän taloudellisesta tuloksesta. Koska kyseessä on kirjanpidollisen arvion muutos, vertailutietoja ei ole oikaistu.

Vahinkovakuutuksen myyntipalkkiotuottojen ja -kulujen esittäminen

Konsernituloslaskelman esittämistapaa on muutettu vuoden 2015 alusta lähtien eräiden vahinkovakuutusliiketoimintaan liittyvien myynti- ja jälleenvakuutuspalkkioiden käsittelyn osalta. Aikaisemmin liiketoiminnan muissa tuotoissa ja -kuluissa esitetyt erät on siirretty luonteensa mukaisesti esitettäväksi nettopalkkiotuottoihin. Lisäksi vahinkovakuutukseen liittyvät arvonalentumiset on siirretty vahinkovakuutustoiminnan nettotuottoihin. Myös aikaisemmin henkivakuutuksen liiketoiminnan muissa tuotoissa esitetyt hoitopalkkiot on siirretty esitettäväksi palkkiotuotoissa. Tehdyt muutokset yhtenäistävät vakuutustoimintaan liittyvien palkkioiden käsittelyä OP Ryhmässä ja antavat oikeamman kuvan erien luonteesta. Muutoksilla ei ole tulosvaikutusta eivätkä ne vaikuta segmenttiraportointiin. Muutoksia on sovellettu takautuvasti ja ne antavat luotettavampaa ja merkityksellisempää informaatiota ryhmän taloudellisesta tuloksesta.

Vaikutus konsernin tuloslaskelmaan 1.1.–31.12.2014

Milj. €	1.1.– 30.9.2014 (aiemmin esitetty)	Laatimis- periaatteen muutoksen vaikutus	1.1.– 30.9.2014 (oikaistu)	1.1.– 31.12.2014 (aiemmin esitetty)	Laatimis- periaatteen muutoksen vaikutus	1.1.– 31.12.2014 (oikaistu)
Korkotuotot	2 026		2 026	2 685		2 685
Korkokulut	1 252		1 252	1 642		1 642
Korkokate ennen arvonalentumisia	774		774	1 043		1 043
Saamisten arvonalentumiset	50		50	88		88
Korkokate arvonalentumisten jälkeen	724		724	955		955
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	454	-4	450	593	-4	589
Henkivakuutustoiminnan nettotuotot	168		168	197		197
Palkkiotuotot ja -kulut, netto	549	-17	532	727	-20	707
Kaupankäynnin nettotuotot	83		83	88		88
Sijoitustoiminnan nettotuotot	53		53	74		74
Liiketoiminnan muut tuotot	46	-9	37	64	-12	52
Nettotuotot yhteensä	2 077	-30	2 048	2 698	-37	2 662
Henkilöstökulut	551		551	741		741
Muut hallintokulut	312		312	414		414
Liiketoiminnan muut kulut	328	-30	299	437	-37	401
Kulut yhteensä	1 192	-30	1 162	1 592	-37	1 555
Palautukset omistaja-asiakkaille ja kertyneet asiakasbonukset	147		147	195		195
Osuus osakkuusyritysten tuloksesta	1		1	3		3
Kauden tulos ennen veroja	739		739	915		915
Tuloverot	272		272	308		308
Kauden tulos	467		467	607		607
Jakautuminen, milj. €						
Omistajien osuus tilikauden tuloksesta	462		462	599		599
Määräysvallattomien omistajien osuus tilikauden tuloksesta	5		5	8		8
Yhteensä	467		467	607		607

Johdon harkintaa edellyttävät laatimisperiaatteet ja arvioihin liittyvät keskeiset epävarmuustekijät

Saamisryhmäkohtainen arvonalentuminen

Saamisryhmäkohtainen arvonalentumismalli on uudistettu toukokuussa 2015. Malli perustuu edelleen taloudellisen pääomavaateen laskennassa käytettävän tilastolliseen malliin. Taloudellisen pääomavaateen mallissa käytetyistä PD- ja LGD-estimaateista on purettu pitkän aikavälin suhdannesopeutusta, jotta ne vastaavat paremmin nykyistä suhdannevaihetta. Mallissa on muutettu tappion synnyttävän tapahtuman toteutumisen mittaustapaa, joka lasketaan uudessa mallissa ns. havainnointiviiveen avulla (aikaisemmin laskenta perustui historiallisiin toteutuneisiin tappioihin). Lisäksi saamiset on luokiteltu uudessa mallissa tarkemmin luottoriskiominaisuuksiltaan samankaltaisiin ryhmiin. Mallimuutos ei aiheuttanut olennaista muutosta saamisryhmäkohtaisen arvonalentumisen määrään.

Oman pääoman ehtoisten instrumenttien arvonalentuminen

OP Ryhmän aikaisempaa oman pääoman ehtoisten instrumenttien arvonalentumisen määrittämistä on tarkistettu toukokuusta 2015 lähtien. Arvonlennus kirjataan viimeistään silloin kun instrumenttikohtaisesti määritellyt enimmäisrajat pitkäaikaisuuskriteereille (keskimäärin 12 kk) tai 30 %:n merkittävyyskriteeri ylittyvät (aikaisemmin: keskimäärin 18 kk tai 40 %). Muutos lisäsi hieman oman pääoman ehtoisten instrumenttien arvonalentumisia ensimmäisellä vuosipuoliskolla.

Liite 2. OP Ryhmän rakenteessa tapahtuneet muutokset

Kuusi POP Pankkia eli Osuuspankki Poppia, Keiteleen Osuuspankki, Laihian Osuuspankki, Multian Osuuspankki, Petäjäveden Osuuspankki ja Tuusniemen Osuuspankki siirtyivät OP Ryhmän jäsenpankeiksi 19.5.2015 ja ne on yhdistelty siitä lähtien OP Ryhmän tilinpäätökseen. Yhdistelyn vaikutukset OP Ryhmän tuloslaskelmaan ja taseeseen 30.9.2015 on kuvattu alla olevissa taulukoissa. OP Ryhmän oma pääoma kasvoi yhdistelyn vaikutuksesta 118 miljoonaa euroa kun POP Pankkien omat pääomat luetaan osaksi OP Ryhmän laskentateknisen emoyhtiön omaa pääomaa. Toimintojen lopullinen yhdistäminen yhteisiin tietojärjestelmiin on vielä kesken.

Vaikutus tuloslaskelmaan	Muu OP Ryhmä	POP Pankit yhteensä	OP Ryhmä yhteensä
	1.1.–30.9. 2015	19.5.–30.9. 2015	1.1.–30.9. 2015
Milj. €	2015	2015	2015
Korkotuotot	1 869	7	1 876
Korkokulut	1 107	2	1 109
Korkokate ennen arvonalentumisia	762	5	767
Saamisten arvonalentumiset	47	0	47
Korkokate arvonalentumisten jälkeen	715	5	720
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	496	-	496
Henkivakuutustoiminnan nettotuotot	210	-	210
Palkkiotuotot ja -kulut, netto	541	2	543
Kaupankäynnin nettotuotot	86	0	85
Sijoitustoiminnan nettotuotot	84	0	84
Liiketoiminnan muut tuotot	33	1	33
Nettotuotot yhteensä	2 164	7	2 171
Henkilöstökulut	571	2	573
Muut hallintokulut	291	2	293
Liiketoiminnan muut kulut	237	1	238
Kulut yhteensä	1 099	5	1 105
Palautukset omistaja-asiakkaille ja kertyneet asiakasbonukset	146	-	146
Osuus osakkuusyritysten tuloksesta	6	-	6
Kauden tulos ennen veroja	925	1	926
Tuloverot	214	0	215
Kauden tulos	711	1	712

Vaikutus taseeseen	Muu OP Ryhmä	POP Pankit yhteensä	OP Ryhmä yhteensä
Milj. €	30.9.2015	30.9.2015	30.9.2015
Käteiset varat	4 955	3	4 958
Saamiset luottolaitoksilta	518	73	591
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat	725	5	730
Johdannaissopimukset	5 825	4	5 829
Saamiset asiakkailta	73 540	646	74 186
Vahinkovakuutustoiminnan varat	3 988	-	3 988
Henkivakuutustoiminnan varat	12 054	-	12 054
Sijoitusomaisuus	11 623	175	11 798
Pääomaosuusmenetelmällä käsiteltävät sijoitukset	88	-	88
Aineettomat hyödykkeet	1 353	0	1 353
Aineelliset hyödykkeet	833	6	839
Muut varat	1 681	4	1 685
Verosaamiset	142	1	143
Varat yhteensä	117 325	917	118 242
Velat luottolaitoksille	1 473	52	1 525
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat	0	-	0
Johdannaissopimukset	5 620	-	5 620
Velat asiakkaille	54 892	706	55 598
Vahinkovakuutustoiminnan velat	3 225	-	3 225
Henkivakuutustoiminnan velat	11 695	-	11 695
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	25 866	12	25 877
Varaukset ja muut velat	3 449	9	3 457
Verovelat	857	5	862
Lisäosuudet	98	16	114
Velat, joilla on huonompi etuoikeus	1 577	-	1 577
Velat yhteensä	108 752	799	109 551
Oma pääoma			
OP Ryhmän omistajien osuus			
Osake- ja osuuspääoma	2 386	2	2 387
Osakepääoma	0	-	0
Jäsenosuudet	151	2	153
Tuotto-osuudet	2 235	-	2 235
Käyvän arvon rahasto	230	0	230
Muut rahastot	2 018	67	2 085
Kertyneet voittovarot	3 862	49	3 911
Määräysvallattomien osuus	77	-	77
Oma pääoma yhteensä	8 573	118	8 690
Velat ja oma pääoma yhteensä	117 325	917	118 242

Liite 3. OP Ryhmän tunnusluvut ja niiden laskentakaavat

	1-9/2015	1-9/2014	1-12/2014
Oman pääoman tuotto (ROE), %	12,0	8,7	8,1
Oman pääoman tuotto käyvin arvoin,%	12,0	6,8	5,7
Koko pääoman tuotto (ROA), %	0,83	0,60	0,57
Kulujen osuus tuotoista, %	50	55	56
Henkilöstö keskimäärin	12 195	12 605	12 548
josta kokoaikaisia	11 364	11 739	11 663
josta osa-aikaisia	831	866	885
Oman pääoman tuotto (ROE), %	$\frac{\text{Tilikauden tulos}}{\text{Oma pääoma (kauden alun ja lopun keskiarvo)}} \times 100$		
Oman pääoman tuotto käyvin arvoin, %	$\frac{\text{Tilikauden laaja tulos}}{\text{Oma pääoma (kauden alun ja lopun keskiarvo)}} \times 100$		
Koko pääoman tuotto (ROA), %	$\frac{\text{Kauden tulos}}{\text{Taseen loppusumma keskimäärin (kauden alun ja lopun keskiarvo)}} \times 100$		
Omavaraisuusaste, %	$\frac{\text{Oma pääöma}}{\text{Taseen loppusumma}} \times 100$		
Kulujen osuus tuotoista, %	$\frac{\text{Henkilöstökulut + muut hallintokulut + liiketoiminnan muut kulut}}{\text{Korkokate + vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot + henkivakuutustoiminnan nettotuotot + palkkiotuotot ja -kulut, netto + kaupankäynnin nettotuotot + sijoitustoiminnan nettotuotot + liiketoiminnan muut tuotot + osuus osakkuusyritysten tuloksesta}} \times 100$		
Ydinpääöma (CET1)*, %	$\frac{\text{Ydinpääöma (CET1)}}{\text{Riskipainotetut erät yhteensä}} \times 100$		
* Ydinpääöma (CET1) EU:n asetuksen 575/2013 artiklan 26 ja kokonaisriski artiklan 92 mukaisesti määriteltynä			
Tier 1 Vakavaraisuussuhde, %	$\frac{\text{Ensisijainen pääöma (Tier 1)}}{\text{Riskipainotetut erät yhteensä}} \times 100$		
Vakavaraisuussuhde, %	$\frac{\text{Omat varat yhteensä}}{\text{Riskipainotetut erät yhteensä}} \times 100$		
Rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuussuhde	$\frac{\text{Ryhmittymän omat varat yhteensä}}{\text{Ryhmittymän omien varojen vähimmäismäärä yhteensä}} \times 100$		
Taloudellisen pääöman tuotto, %	$\frac{\text{Tulos + asiakasbonukset verojen jälkeen (12 kk liukuva)}}{\text{Keskimääräinen taloudellinen pääöma}} \times 100$		

Vahinkovakuutus:

Yhdistetty kulusuhde (ilman perustekorkokulua), %	Vahinkosuhde + liikeykulusuhde Riskisuhde + toimintakulusuhde	
Vahinkosuhde (ilman perustekorkokulua), %	<u>Korvaukset ja korvausten hoitokulut</u> Vakuutusmaksutuotot (netto)	x 100
Liikeykulusuhde, %	<u>Liikeykulut + poistot/oikaisut yrityskaupan yhteydessä syntyneistä aineettomista hyödykkeistä</u> Vakuutusmaksutuotot (netto)	x 100
Riskisuhde (ilman perustekorkokulua), %	<u>Korvaukset pl. korvausten selvittelykulut</u> Vakuutusmaksutuotot (netto)	x 100
Operatiivinen yhdistetty kulusuhde	Operatiivinen vahinkosuhde + operatiivinen liikeykulusuhde Operatiivinen riskisuhde + operatiivinen toimintakulusuhde	
Operatiivinen riskisuhde (ilman perustekorkokulua), %	<u>Korvaukset pl. korvausten selvittelykulut ja laskuperustemuutokset</u> Vakuutusmaksutuotot pl. laskuperustemuutokset (netto)	x 100
Operatiivinen vahinkosuhde, %	<u>Korvauskulut pl. laskuperustemuutokset</u> Vakuutusmaksutuotot pl. laskuperustemuutokset (netto)	x 100
Operatiivinen liikeykulusuhde, %	<u>Liikeykulut</u> Vakuutusmaksutuotot pl. laskuperustemuutokset (netto)	x 100
Toimintakulusuhde, %	<u>Liikeykulut ja korvausten selvittelykulut</u> Vakuutusmaksutuotot (netto)	x 100
Operatiivinen toimintakulusuhde, %	<u>Liikeykulut ja korvausten selvittelykulut</u> Vakuutusmaksutuotot (netto) pl. laskuperustemuutokset	x 100
Vastuunkantokyky, %	<u>Vakavaraisuuspääoma</u> Vakuutusmaksutuotot	x 100
Solvenssisuhde, %*)	<u>Omat varat</u> Vakavaraisuuspääomavaatimus (SCR)	x 100

*) Solvenssi II -ehdotuksen mukainen

Henkivakuutus:

Liikekustannussuhde, %	<u>Liikeykulut ennen vakuutusten aktivoitujen hankintamenojen muutosta + korvausten selvittelykulut</u> Kuormitustulo	x 100
-------------------------------	--	-------

Liite 4. OP Ryhmän tuloskehitys vuosineljänneksittäin

Milj. €	2014			2015	
	7-9	10-12	1-3	4-6	7-9
Korkotuotot	692	660	644	620	612
Korkokulut	424	391	388	365	356
Korkokate	269	269	256	256	256
Saamisten arvonalentumiset	17	38	21	15	10
Korkokate arvonalentumisten jälkeen	252	231	234	240	245
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	142	138	169	174	154
Henkivakuutustoiminnan nettotuotot	47	29	104	45	61
Palkkiotuotot ja -kulut, netto	172	175	199	175	169
Kaupankäynnin nettotuotot	28	5	24	40	22
Sijoitustoiminnan nettotuotot	7	21	19	47	18
Liiketoiminnan muut tuotot	14	14	12	13	8
Henkilöstökulut	166	190	214	187	172
Muut hallintokulut	98	101	102	102	90
Liiketoiminnan muut kulut	98	102	82	87	69
Palautukset omistaja-asiakkaille ja kertyneet asiakasbonukset	49	48	46	51	50
Osuus osakkuusyritysten tuloksesta	0	2	4	0	2
Kauden tulos ennen veroja	251	176	320	308	299
Tuloverot	56	36	63	93	59
Kauden tulos	196	140	257	215	240
Muut laajan tuloksen erät					
Erät, joita ei siirretä tulosvaikutteisiksi					
Etuuspohjaisten eläkejärjestelyiden uudelleen määrittämisestä johtuvat voitot/(tappiot)	-162	-153	-175	458	-51
Erät, jotka saatetaan myöhemmin siirtää tulosvaikutteisiksi					
Käyvän arvon rahaston muutos					
Käypään arvoon arvostamisesta	14	41	152	-253	-115
Rahavirran suojauksesta	17	7	7	-28	9
Muuntoerot	0	0	0	0	0
Tuloverot					
Eristä, joita ei siirretä tulosvaikutteisiksi					
Etuuspohjaisten eläkejärjestelyiden uudelleen määrittämisestä johtuvista voitoista/(tappioista)	32	31	35	-92	10
Eristä, jotka saatetaan myöhemmin siirtää tulosvaikutteisiksi					
Käypään arvoon arvostamisesta	-3	-8	-30	51	23
Rahavirran suojauksesta	-3	-1	-1	6	-2
Kauden laaja tulos	91	56	245	355	114

Liite 5. Korkokate

Milj. €	1-9/2015	1-9/2014	Muutos, %	1-12/2014
Lainat ja saamiset	952	1 000	-5	1 328
Saamiset luottolaitoksilta ja keskuspankeilta	-3	4		4
Saamistodistukset	129	150	-14	198
Johdannaiset (netto)				
Kaupankäynnin johdannaiset	69	98	-29	133
Suojauslaskennan johdannaiset	45	53	-15	64
Rahavirran suojauksen tehoton osuus	-1	2		2
Velat luottolaitoksille	-3	-3	-2	-3
Velat asiakkaille	-117	-166	-30	-210
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	-267	-327	-18	-424
Huonomman etuoikeuden velat	-30	-27	13	-36
Pääomalainat	-5	-5	9	-6
Kaupankäynnin rahoitusvelat	0	0	-69	0
Muut (netto)	-2	-7	-63	-4
Korkokate ilman suojauslaskennan arvostuseriä	767	775	-1	1 045
Suojaavat johdannaiset	-61	-95	-36	-121
Suojauskohteiden arvonmuutokset	61	94	-36	119
Korkokate	767	774	-1	1 043

Liite 6. Saamisten arvonalentumiset

Milj. €	1-9/2015	1-9/2014	Muutos, %	1-12/2014
Luotto- tai takaustappioina poistetut saamiset	43	58	-26	71
Palautukset poistetuista saamisista	-11	-10	-13	-13
Saamiskohtaisten arvonalentumisten lisäys	65	67	-3	110
Saamiskohtaisten arvonalentumisten vähennys	-44	-68	35	-87
Ryhmäkohtaiset arvonalentumiset	-6	2		7
Yhteensä	47	50	-6	88

Liite 7. Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot

Milj. €	1-9/2015	1-9/2014	Muutos, %	1-12/2014
Vakuutusmaksutuotot, netto				
Vakuutusmaksutulo	1 196	1 163	3	1 393
Jälleenvakuuttajien osuus	-47	-54	14	-54
Vakuutusmaksuvastuun muutos	-122	-137	11	-29
Jälleenvakuuttajien osuus	10	13	-28	1
Yhteensä	1 037	986	5	1 310
Vahinkovakuutuskorvaukset, netto				
Maksetut korvaukset	597	616	-3	828
Jälleenvakuuttajien osuus	-24	-23	-2	-29
Korvausvastuun muutos	70	65	8	61
Jälleenvakuuttajien osuus	8	-13		-15
Yhteensä	652	646	1	845
Vahinkovakuutuksen sijoitustoiminnan nettotuotot				
Koroista	34	42	-19	55
Osingoista	22	16	35	18
Kiinteistöistä	4	2		5
Myyntivoitoista ja -tappioista				
Saamistodistuksista	15	55	-72	60
Osakkeista ja osuuksista	72	48	50	53
Lainoista ja saamisista	-	0		0
Kiinteistöistä	0	0	100	0
Johdannaisista	-1	-21	94	-22
Arvostusvoitoista ja -tappioista				
Saamistodistuksista	-1	1		2
Osakkeista ja osuuksista	-2	0		-1
Lainoista ja saamisista	1	1	-23	1
Kiinteistöistä	1	3	-71	2
Johdannaisista	6	-1		-2
Arvon alentumisista	-7	-2		-2
Muista	0	1	-38	1
Yhteensä	143	145	-1	169
Diskonnttauksen purkautuminen	-29	-31	7	-41
Muut	-3	-4	13	-5
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	496	450	10	589

Liite 8. Henkivakuutustoiminnan nettotuotot

Milj. €	1-9/2015	1-9/2014	Muutos, %	1-12/2014
Vakuutusmaksutulo	1 015	880	15	1 230
Jälleenvakuuttajien osuus	-17	-17	-3	-23
Yhteensä	998	863	16	1 207
Korvauskulut				
Maksetut korvaukset	-604	-551	-10	-738
Korvausvastuun muutos	-6	-4	-56	-9
Jälleenvakuuttajien osuus	7	6	21	9
Vakuutusvelan muutos				
Vakuutusmaksuvastuun muutos	-481	229		-168
Jälleenvakuuttajien osuus	3	1		1
Yhteensä	-1 080	-319		-905
Muut	107	-1 193		-1 215
Yhteensä	24	-648		-914
Henkivakuutuksen sijoitustoiminnan nettotuotot				
Koroista	37	37	0	50
Osingoista	34	34	2	42
Kiinteistöistä	2	-1		0
Myyntivoitoista ja -tappioista				
Saamistodistuksista	12	28	-56	33
Osakkeista ja osuuksista	63	58	7	63
Lainoista ja saamisista	1	1	-18	1
Kiinteistöistä	0	0		0
Johdannaisista	-16	-7		249
Arvostusvoitoista ja -tappioista				
Saamistodistuksista	-1	1		1
Osakkeista ja osuuksista	-	-1		-1
Lainoista ja saamisista	0	0	-63	1
Kiinteistöistä	1	3	-66	1
Johdannaisista	-23	219		40
Arvonalentumisista	-12	-9	-30	-13
Muista	0	1	-50	1
Sijoitussidonnaisten vakuutusten katteina oleva omaisuus				
Osakkeet ja osuudet				
Myyntivoitot ja -tappiot	202	61		81
Arvostusvoitot ja -tappiot	-143	354		511
Muut	26	36	-29	51
Yhteensä	186	816	-77	1 111
Henkivakuutustoiminnan nettotuotot	210	168	25	197

Liite 9. Palkkiotuotot ja -kulut, netto

Milj. €	1-9/2015	1-9/2014	Muutos, %	1-12/2014
Palkkiotuotot				
Luotonannosta	152	157	-4	207
Talletuksista	4	4	-3	5
Maksuliikkeestä	188	177	6	238
Arvopapereiden välityksestä	17	17	0	23
Arvopapereiden liikkeeseenlaskusta	11	9	20	11
Rahastoista	93	78	19	109
Omaisuuksienhoidosta ja lainopillisista tehtävistä	60	60	0	82
Vakuutusten välityksestä	52	55	-5	67
Takauksista	16	17	-7	22
Muista	70	70	0	95
Yhteensä	663	645	3	859
Palkkiokulut	120	113	6	152
Palkkiotuotot, netto	543	532	2	707

Liite 10. Kaupankäynnin nettotuotot

Milj. €	1-9/2015	1-9/2014	Muutos, %	1-12/2014
Myyntivoitot ja -tappiot				
Saamistodistuksista	-6	8		7
Osakkeista ja osuuksista	5	3	69	4
Johdannaisista	71	16		25
Arvonmuutokset				
Saamistodistuksista	-5	2		2
Osakkeista ja osuuksista	-4	1		1
Johdannaisista	10	34	-72	21
Osinkotuotot	0	0	-19	1
Valuuttatoiminnan nettotuotot	15	19	-21	28
Yhteensä	85	83	2	88

Liite 11. Sijoitustoiminnan nettotuotot

Milj. €	1-9/2015	1-9/2014	Muutos, %	1-12/2014
Myytävissä olevista rahoitusvaroista				
Myyntivoitoista ja -tappioista				
Saamistodistuksista	28	11		15
Osakkeista ja osuuksista	39	8		23
Osinkotuotoista	14	27	-48	39
Arvonalentumistappioista	-1	-3	-83	-4
Jaksotettuun hankintameno- arvostettavista				
Myyntivoitoista ja -tappioista	-1	1		0
Yhteensä	79	44	81	73
Sijoituskiinteistöjen nettotuotot				
Vuokratuotoista	32	32	-1	43
Vastike- ja hoitokuluista	-22	-23	6	-36
Arvonmuutoksista, myyntivoitoista ja -tappioista	-5	0		-6
Muista	0	0	-36	0
Yhteensä	5	9	-50	1
Muut	-	0	-100	0
Sijoitustoiminnan nettotuotot	84	53	59	74

Liite 12. Liiketoiminnan muut tuotot

Milj. €	1-9/2015	1-9/2014	Muutos, %	1-12/2014
Tuotot omassa käytössä olevista kiinteistöistä ja toimitiloista	11	13	-16	15
Muulla vuokrasopimuksella vuokralle annetun omaisuuden vuokratuotoista	3	3	20	3
Muut	19	22	-12	33
Yhteensä	33	37	-11	52

Liite 13. Rahoitusvarojen ja -velkojen luokittelu

Milj. €	Lainat ja saamiset	Eräpäivään asti pidettävät	Käypään arvoon tulosvaikuttavasti kirjattavat	Myytavissä olevat	Suojaavat johdannaiset	Yhteensä
Varat						
Käteiset varat	4 958	-	-	-	-	4 958
Saamiset luottolaitoksilta	591	-	-	-	-	591
Johdannaissopimukset	-	-	5 276	-	554	5 829
Saamiset asiakkailta	74 186	-	-	-	-	74 186
Vahinkovakuutustoiminnan varat	709	-	179	3 099	-	3 988
Henkivakuutustoiminnan varat	210	-	8 204	3 640	-	12 054
Saamistodistukset	-	110	660	10 641	-	11 412
Osakkeet ja osuudet	-	-	70	515	-	584
Muut rahoitusvarat	1 685	-	-	-	-	1 685
Rahoitusvarat	82 339	110	14 388	17 896	554	115 287
Muut kuin rahoitusinstrumentit						2 955
Yhteensä 30.9.2015	82 339	110	14 388	17 896	554	118 242
Yhteensä 30.9.2014	77 893	206	13 003	14 601	562	106 265
Yhteensä 31.12.2014	80 915	191	13 620	15 129	572	110 427

Milj. €	Käypään arvoon tulosvaikuttavasti kirjattavat	Muut velat	Suojaavat johdannaiset	Yhteensä
Velat				
Velat luottolaitoksille	-	1 525	-	1 525
Kaupankäynnin rahoitusvelat (pl. johdannaiset)	0	-	-	0
Johdannaissopimukset	5 271	-	350	5 620
Velat asiakkaille	-	55 598	-	55 598
Vahinkovakuutustoiminnan velat	2	3 223	-	3 225
Henkivakuutustoiminnan velat	8 069	3 626	-	11 695
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	-	25 877	-	25 877
Velat, joilla huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla	-	1 577	-	1 577
Muut rahoitusvelat	-	2 726	-	2 726
Rahoitusvelat	13 342	94 152	350	107 844
Muut kuin rahoitusvelat				1 708
Yhteensä 30.9.2015	13 342	94 152	350	109 551
Yhteensä 30.9.2014	11 595	87 579	376	99 550
Yhteensä 31.12.2014	12 630	90 198	386	103 214

Yleiseen liikkeeseen laskettuihin velkakirjoihin sisältyvät joukkovelkakirjalainat on arvostettu kirjanpidossa jaksotettuun hankintamenoon. Näille velkakirjoille markkinoilta saatavilla olevan informaation ja vakiintuneiden arvostusmenetelmien avulla arvioitu käypä arvo syyskuun lopussa oli n. 419 miljoonaa euroa kirjanpitoarvoa suurempi. Huonommalla etuoikeudella olevat velat on arvostettu jaksotettuun hankintamenoon. Näiden käyvät arvot ovat jaksotettua hankintamenoa suuremmat, mutta luotettavien käypien arvojen määrittämiseen liittyy epävarmuutta.

Liite 14. Toistuvasti käypään arvoon arvostettujen rahoitusinstrumenttien ryhmittely arvostusmenetelmän mukaisesti

Varojen käyvät arvot 30.9.2015, milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat				
Pankkitoiminta	403	327	-	730
Vahinkovakuutustoiminta	-	8	-	8
Henkivakuutustoiminta*	6 086	1 948	-	8 033
Johdannaissopimukset				
Pankkitoiminta	5	5 682	142	5 829
Vahinkovakuutustoiminta	-	10	-	10
Henkivakuutustoiminta	-	68	-	68
Myytavissä olevat				
Pankkitoiminta	8 521	2 622	13	11 156
Vahinkovakuutustoiminta	1 535	1 337	228	3 099
Henkivakuutustoiminta	1 915	1 371	355	3 640
Yhteensä	18 465	13 373	737	32 575

*Sisältää 8 032 milj. € sijoitussidonnaisten vakuutusten katteena olevien sijoitusten käypiä arvoja, joista 6 086 miljoonaa euroa on tasolla 1 ja 1 946 miljoonaa euroa tasolla 2.

Varojen käyvät arvot 31.12.2014, milj. €	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat				
Pankkitoiminta	183	244	0	427
Vahinkovakuutustoiminta	-	7	-	7
Henkivakuutustoiminta*	7 202	289	7	7 499
Johdannaissopimukset				
Pankkitoiminta	7	5 711	202	5 920
Vahinkovakuutustoiminta	1	11	-	12
Henkivakuutustoiminta	-	66	-	66
Myytavissä olevat				
Pankkitoiminta	6 631	2 150	27	8 807
Vahinkovakuutustoiminta	1 546	1 156	258	2 960
Henkivakuutustoiminta	1 944	1 076	341	3 362
Yhteensä	17 514	10 710	835	29 060

*Sisältää 7 492 milj. € sijoitussidonnaisten vakuutusten katteena olevien sijoitusten käypiä arvoja, joista 7 202 miljoonaa euroa on tasolla 1 ja 289 miljoonaa euroa tasolla 2.

**Velkojen käyvät arvot 30.9.2015,
milj. €**

	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat				
Pankkitoiminta	-	0	-	0
Henkivakuutustoiminta*	6 107	1 954	-	8 061
Johdannaispimukset				
Pankkitoiminta	58	5 448	114	5 620
Vahinkovakuutustoiminta	0	2	-	2
Henkivakuutustoiminta	-	8	-	8
Yhteensä	6 165	7 412	114	13 692

**Velkojen käyvät arvot 31.12.2014,
milj. €**

	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Yhteensä
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat				
Pankkitoiminta	-	4	-	4
Henkivakuutustoiminta*	7 223	290	-	7 513
Johdannaispimukset				
Pankkitoiminta	57	5 303	130	5 489
Vahinkovakuutustoiminta	2	0	-	2
Henkivakuutustoiminta	-	8	-	8
Yhteensä	7 282	5 604	130	13 016

*Sisältää sijoitussidonnaisten vakuutusten ja sijoitussidonnaisten sijoitussopimusten velkojen käyvät arvot.

Taso 1: Noteeratut markkinahinnat

Hierarkiatason 1 ryhmitellyt erät koostuvat suurimmissa pörssiissä listatuista osakkeista, noteeratuista yritysten velkapapereista, vähintään luottoluokituksen A- omaavien valtioiden ja rahoituslaitosten velkapapereista sekä pörssijohdannaisista. Kyseisten instrumenttien käypä arvo määräytyy toimivilta markkinoilta saatavien noteerausten perusteella.

Taso 2: Arvostusmenetelmät havainnoitavissa olevia syöttötietoja varten

Arvostusmenetelmät, jotka perustuvat luotettaviin laskentaparametreihin. Hierarkiatason 2 luokiteltujen instrumenttien käyvällä arvolla tarkoitetaan arvoa, joka on johdettavissa rahoitusvälineen osien tai vastaavien rahoitusvälineiden markkina-arvosta; tai arvoa, joka on lasketta-vissa rahoitusmarkkinoilla yleisesti hyväksytyillä arvostusmalleilla ja -menetelmillä, jos markkina-arvo on niiden avulla luotettavasti arvioitavissa. Tähän hierarkia-tasoon on luokiteltu Pohjola-konsernin OTC-johdannaiset, valtion velkasitoumukset, yritysten ja rahoituslaitosten velka-paperit, osto- ja takaisinmyyntisopimukset (repo) sekä lainaksi annetut tai saadut arvopaperit.

Taso 3: Arvostusmenetelmät ei havainnoitavissa olevia syöttötietoja käyttäen

Arvostusmenetelmät, joiden laskentaparametreihin sisältyy erityistä epävarmuutta. Hierarkiatason 3 luokitellut instrumentit arvostetaan hinnoittelumalleilla, joiden laskentaparametreihin sisältyy epävarmuutta. Kyseiseen taseryhmään sisällytetään kompleksisemmat OTC-johdannaiset, tietyt private equity -sijoitukset, epälikvidit lainat, strukturoidut lainat ml. arvopaperistetut lainat ja strukturoidut velkakirjat sekä hedge-rahastot. Usein tason 3 käypä arvo perustuu kolmannelta osapuolelta saatavaan hintatietoon.

Siirrot käyvän arvon arvostuksen tasojen välillä

Siirrot eri hierarkiatasojen välillä katsotaan tapahtuneen siirron aiheuttaman tapahtuman tai olosuhteiden muutoksen toteutumispäivänä.

Vuoden 2015 aikana on siirretty joukkolainoja 19,4 miljoonaa euroa tasosta 1 tasoon 2 ja 2,9 miljoonaa euroa tasosta 2 tasoon 1 luottoluokitusten muutosten vuoksi.

Arvostusmenetelmät, joiden laskentaparametreihin sisältyy epävarmuutta (Taso 3)

Erittely rahoitusvaroista ja rahoitusveloista

	Käypään arvoon tulosvaikutteis- esti kirjattavat		Johdannais- sopimukset		Myytävässä olevat		Varat yhteensä
	Pankki- toiminta	Vakuutus- toiminta	Pankki- toiminta	Vakuutus- toiminta	Pankki- toiminta	Vakuutus- toiminta	
Rahoitusvarat, milj. €							
Avaava tase 1.1.2015	0	7	202	-	27	599	835
Tuloslaskelman nettotuotot	0	-	-60	-	3	-57	-114
Laajan tuloslaskelman nettotuotot	-	-	-	-	-2	53	51
Hankinnat	-	-	-	-	-2	77	76
Myynnit	-	-	-	-	-13	-91	-104
Lyhennykset	-	-7	-	-	-	-	-
Päätävä tase 30.9.2015	-	0	142	-	13	583	737

	Käypään arvoon tulosvaikutteis- esti kirjattavat		Johdannais- sopimukset		Velat yhteensä
	Pankki- toiminta	Vakuutus- toiminta	Pankki- toiminta	Vakuutus- toiminta	
Rahoitusvelat, milj. €					
Avaava tase 1.1.2015	-	-	130	-	130
Tuloslaskelman nettotuotot	-	-	-15	-	-15
Päätävä tase 30.9.2015	-	-	114	-	114

Erittely nettotuotoista tuloslaskelmaerittäin 30.9.2015

Milj. €	Korkokate tai Kaupan- käynnin netto- tuotot	Sijoitustoiminnan netto- tuotot	Vahinko- vakuutus- toiminnan netto- tuotot	Henki- vakuutus- toiminnan netto- tuotot	Laaja tulos- laskelma / Käyvän arvon	Nettotuotot tilikauden lopussa hallussa olevista varoista ja veloista
					rahaston muutos	
Realisoituneet nettotuotot	0	-	-40	-17	-	-57
Realisoitumattomat nettotuotot	-45	3	13	40	51	62
Nettotuotot tilikaudelta	-45	3	-27	23	51	6

Hierarkiatason 3 johdannaiset ovat asiakkaiden tarpeisiin strukturoituja johdannaisia, joiden markkinariski on katettu vastaavalla johdannaissopimuksella. Tason 3 johdannaiset liittyvät Pohjolan liikkeeseen laskemiin strukturoituihin jvk-lainoihin, joiden tuotto määräytyy kytketyn johdannaisten arvonkehityksen perusteella. Näiden kytkettyjen johdannaisten arvonmuutosta ei ole esitetty yllä olevassa taulukossa.

Arvostustekijöiden muutokset

Luokitteluja hierarkiatasojen välillä ei ole muutettu vuoden 2015 aikana.

Liite 15. Vahinkovakuutustoiminnan varat

Milj. €	30.9.2015	30.9.2014	Muutos, %	31.12.2014
Sijoitukset				
Lainat ja muut saamiset	12	61	-80	14
Osakkeet ja osuudet	398	450	-11	463
Kiinteistöt	161	163	-1	161
Saamistodistukset	2 521	2 273	11	2 297
Johdannaissopimukset	10	5		12
Muut osuudet	189	254	-26	207
Yhteensä	3 290	3 205	3	3 154
Muut varat				
Siirtosaamiset ja maksetut ennakot	30	29	2	33
Muut				
Ensivakuutustoiminta	450	374	20	404
Jälleenvakuutustoiminta	120	123	-2	100
Rahat ja pankkisaamiset	4	41	-90	41
Muut saamiset	93	149	-37	66
Yhteensä	697	716	-3	643
Vahinkovakuutustoiminnan varat	3 988	3 922	2	3 797

Liite 16. Henkivakuutustoiminnan varat

Milj. €	30.9.2015	30.9.2014	Muutos, %	31.12.2014
Sijoitukset				
Lainat ja muut saamiset	47	60	-22	59
Osakkeet ja osuudet	887	1 188	-25	1 160
Kiinteistöt	102	104	-1	101
Saamistodistukset	2 754	1 791	54	2 209
Johdannaissopimukset	68	290	-76	66
Yhteensä	3 859	3 433	12	3 594
Sijoitussidonnaisten vakuutusten katteena olevat sijoitukset				
Osakkeet, osuudet ja muut sijoitukset	8 032	7 127	13	7 492
Muut varat				
Siirtosaamiset ja maksetut ennakot	53	42	25	49
Muut				
Ensivakuutustoiminta	3	3	-6	11
Jälleenvakuutustoiminta	80	77	4	79
Rahat ja pankkisaamiset	27	11		13
Yhteensä	163	134	22	153
Henkivakuutustoiminnan varat	12 054	10 694	13	11 238

Liite 17. Vahinkovakuutustoiminnan velat

Milj. €	30.9.2015	30.9.2014	Muutos, %	31.12.2014
Korvausvastuu				
Eläemuotoinen korvausvastuu	1 344	1 310	3	1 316
Muu korvausvastuu	956	886	8	886
Korkotäydennys*	2	4	-51	12
Yhteensä	2 302	2 200	5	2 213
Vakuutusmaksuvastuu	646	613	5	523
Muut velat	277	408	-32	235
Yhteensä	3 225	3 222	0	2 972

*Vakuutusvelan suojien arvo.

Liite 18. Henkivakuutustoiminnan velat

Milj. €	30.9.2015	30.9.2014	Muutos, %	31.12.2014
Sijoitussidonnaisten vakuutusten velka	6 678	5 828	15	6 164
Sijoitussopimukset	1 383	1 309	6	1 349
Vakuutusvelka	3 549	3 576	-1	3 649
Muut velat	84	303	-72	68
Yhteensä	11 695	11 016	6	11 230

Vakuutusvelan korkotäydennykset olivat katsauskauden lopussa 419 miljoonaa euroa (379). Yhden prosenttiyksikön nousu korkotasossa pienentää vakuutusvelan arvoa 240 miljoonaa euroa.

Liite 19. Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat

Milj. €	30.9.2015	30.9.2014	Muutos, %	31.12.2014
Joukkovelkakirjalainat	11 923	10 384	15	10 100
Asuntovakuudelliset joukkovelkakirjalainat (covered bonds)	7 771	7 943	-2	7 811
Sijoitustodistukset, yritystodistukset ja ecp:t	6 169	6 288	-2	7 031
Muut	15	36	-59	14
Yhteensä	25 877	24 651	5	24 956

Liite 20. Käyvän arvon rahasto verojen jälkeen

Myytävissä olevat rahoitusvarat					
Milj. €	Saamis- todistukset	Osakkeet ja osuudet ja rahastot	Rahavirran suojaus	Yhteensä	
Avaava tase 1.1.2014	63	238	27	328	
Käyvän arvon muutokset	144	88	90	321	
Tuloslaskelmaan siirretyt myyntivoitot	-35	-98	-	-133	
Tuloslaskelmaan siirretyt arvon- alennukset	0	1	-	1	
Siirrot korkokatteeseen	-	-	-24	-24	
Määräysvallattomilta omistajilta hankittu omistusosuus Pohjola Pankki Oyj:stä	-25	-65	-7	-97	
Laskennalliset verot	-17	15	-12	-14	
Päättävä tase 30.9.2014	130	178	74	382	

Myytävissä olevat rahoitusvarat					
Milj. €	Saamis- todistukset	Osakkeet ja osuudet ja rahastot	Rahavirran suojaus	Yhteensä	
Avaava tase 1.1.2015	139	206	80	425	
Käyvän arvon muutokset	-118	37	10	-71	
Tuloslaskelmaan siirretyt myyntivoitot	-29	-132	-	-160	
Tuloslaskelmaan siirretyt arvon- alennukset	0	10	-	10	
Siirrot korkokatteeseen	-	-	-24	-24	
POP Pankkien OP Ryhmään siirtymisen kertavaikutus	0	1	1	2	
Laskennalliset verot	29	17	3	49	
Päättävä tase 30.9.2015	22	138	70	230	

Käyvän arvon rahasto ennen veroja oli 287 miljoonaa euroa (531) ja siihen liittyvä laskennallinen verovelka oli 57 miljoonaa euroa (106). Katsauskauden lopussa käyvän arvon rahastossa oli oman pääoman ehtoisten instrumenttien positiivisia arvonmuutoksia yhteensä 246 miljoonaa euroa (315) ja negatiivisia arvonmuutoksia yhteensä 25 miljoonaa euroa (15).

Negatiivinen käyvän arvon rahasto purkautuu omaisuuden arvonnousujen ja tulosvaikutteisten arvonalentumiskirjausten kautta.

Liite 21. Arvonalentumiset ja ongelmasaamiset

Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta sekä arvonalentumiset, milj. €

	30.9.2015	31.12.2014
Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta (brutto)	75 281	71 851
Arvonalentumiset yhteensä, josta	503	483
Saamiskohtaiset	443	417
Saamisryhmäkohtaiset	60	65
Saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta (netto)	74 777	71 369

Ongelmasaamiset 30.9.2015, milj. €	Terveet ("performing") saamiset luottolaitoksilta (brutto)	Järjestämättömät ("non-performing") saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta (brutto)	Saamiset luotto-laitoksilta ja asiakkailta yhteensä (brutto)	Saamis-kohtaiset arvonalentumiset	Saamiset luotto-laitoksilta ja asiakkailta (netto)
Yli 90 pv. erääntyneet		599	599	254	344
Maksukyvyttömäksi luokitellut		540	540	153	388
Lainanhoitojoustot					
Uudelleen neuvotellut	1 182	158	1 340	37	1 303
Yhteensä	1 182	1 297	2 479	443	2 035

Ongelmasaamiset 31.12.2014, milj. €	Terveet ("performing") saamiset luottolaitoksilta (brutto)	Järjestämättömät ("non-performing") saamiset luottolaitoksilta ja asiakkailta (brutto)	Saamiset luotto-laitoksilta ja asiakkailta yhteensä (brutto)	Saamis-kohtaiset arvonalentumiset	Saamiset luotto-laitoksilta ja asiakkailta (netto)
Yli 90 pv. erääntyneet		511	511	241	270
Maksukyvyttömäksi luokitellut		507	507	149	358
Lainanhoitojoustot					
Uudelleen neuvotellut	836	205	1 041	27	1 014
Yhteensä	836	1 223	2 059	417	1 642

Tunnusluku, %

	30.9.2015	31.12.2014
Saamiskohtaiset arvonalentumiset, % ongelmasaamisista	17,9 %	20,3 %

Yli 90 päivää erääntyneenä saamisena raportoidaan sellaisen saamisen jäljellä oleva pääoma, jonka korko tai pääoma on ollut erääntyneenä ja maksamatta yli kolme kuukautta. Maksukyvyttöminä sopimuksina raportoidaan kahden heikoimman luottoluokan (11–12) omaavat sopimukset. Lainanhoitojoustoina raportoidaan saamiset, joiden ehtoja on neuvoteltu uudelleen asiakkaan heikentyneestä maksukyvyystä johtuen. Uudelleen neuvoteltujen saamisten lainaehtoja on helpotettu asiakkaan taloudellisista vaikeuksista johtuen esimerkiksi myöntämällä lyhennysvapaa, jonka kesto on 6–12 kk. Aikaisemmin ongelmasaamisissa raportoidut ns. alihintaiset saamiset ja nolokorkoiset on poistettu lainanhoitojouston määritelmästä.

Liite 22. Omat varat ja vakavaraisuus

Omat varat ja vakavaraisuus on esitetty EU:n vakavaraisuusasetuksen (EU 575/2013) (CRR) mukaisesti.

Omat varat ja vakavaraisuus, milj. €	30.9.2015	30.9.2014	Muutos, %	31.12.2014
OP Ryhmän oma pääoma	8 690	6 715	29	7 213
Poistetaan vakuutusyhtiöiden vaikutus omasta pääomasta	-109	-314	65	-40
Käyvän arvon rahasto, rahavirran suojaus	-70	-74	6	-80
Lisäosuuspääomat, joihin sovelletaan siirtymäsäännöstä	151	241		192
Ydinpääoma (CET1) ennen vähennyksiä	8 661	6 567	32	7 285
Aineettomat hyödykkeet	-493	-446	-11	-450
Eläkevastuun ylikate ja arvostusoikaisut	-43	-30	-41	-1
Ennakoitu voitonjako ja ed. tilikaudelta maksamaton voitonjako	-47	-11		-22
Realisoitumattomien voittojen siirtymäsäännös	-	-91		-90
Arvonalentumiset - odotetut tappiot alijäämä	-319	-353	10	-339
Ydinpääoma (CET1)	7 759	5 637	38	6 384
Pääomalainat, joihin sovelletaan siirtymäsäännöstä	141	161		161
Ensisijainen lisäpääoma (AT1)	141	161		161
Ensisijainen pääoma (T1)	7 900	5 797	36	6 544
Debentuurilainat	1 252	697	80	708
OVY:n tasoitusmäärä	-	235	-100	35
Realisoitumattomien voittojen siirtymäsäännös	-	33		29
Toissijainen pääoma (T2)	1 252	965	30	772
Omat varat yhteensä	9 152	6 762	35	7 316
Riskipainotetut erät				
Luotto- ja vastapuoliriski	36 739	37 122	-1	37 693
Valtio- ja keskuspankkivastuut	27	30	-13	30
Luottolaitosvastuut	1 197	1 301	-8	1 275
Yritysvastuut	20 909	20 331	3	21 173
Vähittäisvastuut	5 169	5 355	-3	5 234
Oman pääoman ehtoiset sijoitukset *)	7 487	7 766	-4	7 663
Muut**)	1 950	2 339	-17	2 318
Markkinariski	1 401	1 227	14	1 377
Operatiivinen riski	3 521	3 182	11	3 182
Yhteensä	41 661	41 531	0	42 252

Suhdeluvut, %	30.9.2015	30.9.2014	Muutos, %-	
			yksikköä	31.12.2014
Ydinpääoman (CET1)				
vakavaraisuussuhde	18,6	13,6	5,1	15,1
Tier 1 vakavaraisuussuhde	19,0	14,0	5,0	15,5
Vakavaraisuussuhde	22,0	16,3	5,7	17,3
Basel I lattia, milj. €	30.9.2015	30.9.2014	Muutos, %	31.12.2014
Omat varat	9 152	6 762	35	7 316
Basel I lattian pääomavaatimus	3 853	3 620	6	3 642
Puskuri Basel I lattiaan	5 300	3 142	69	3 674
Velkaantuneisuus				
Milj. €	30.9.2015			31.12.2014
Ensisijainen pääoma (T1)	7 900			6 544
Vastuut yhteensä	110 294			102 050
Vähimmäisomavaraisuusaste, %	7,2			6,4

*) Oman pääoman ehtoisten sijoitusten riskipaino sisältää 6,5 miljardia euroa ryhmän sisäisistä vakuutusyhtiösijoituksista.

***) Muiden vastuiden riskipainosta 215 miljoonaa euroa on laskennallisia verosaamia, jotka käsitellään 250 prosentin riskipainolla ydinpääomista vähentämisen sijaan.

Lisäosuuspääomiin ja pääomalainoihin on sovellettu vanhoja pääomainstrumentteja koskevia siirtymäsäännöksiä. Niistä on luettu omiin varoihin maksimissaan 70 prosenttia 31.12.2012 liikkeessä olleesta määrästä.

Realisoitumattomat arvostukset on luettu ydinpääomaan. Vertailuvuonna negatiiviset realisoitumattomat arvostukset luettiin ydinpääomaan ja positiiviset toissijaiseen pääomaan Finanssivalvonnan kannanoton mukaisesti.

Velkaantumistasetta kuvaava mittari eli vähimmäisomavaraisuusaste (Leverage Ratio) esitetään uusien säännösluonnosten mukaisesti. Säännösluonnosten mukainen minimitaso on kolme prosenttia. Vähimmäisomavaraisuusaste on laskettu syyskuun lopun luvuilla.

Omat varat ja riskipainotetut erät sisältävät Yhteenliittymän jäseniksi 19.5.2015 siirtyneiden POP Pankkien vakavaraisuusluvut. POP Pankkien vaikutus omiin varoihin oli 126 miljoonaa euroa ja riskipainotettuihin eriin 481 miljoonaa euroa. Velkaantuneisuuden vastuisiin sisältyy 867 miljoonaa euroa siirtyneiden POP Pankkien vastuuta.

Liite 23. OP Ryhmän rahoitus- ja vakuutusryhmittymän valvonnasta annetun lain mukainen vakavaraisuus

Milj. €	30.9.2015	30.9.2014	Muutos, %	31.12.2014
OP Ryhmän omat pääomat	8 690	6 715	29	7 213
Osuuspääoma, pääomalainat, ikuiset lainat ja debentuurilainat	1 554	1 109	40	1 072
Muut omiin varoihin sisällyttömät toimialakohtaiset erät	-79	-75	-6	-72
Liikearvo ja aineettomat hyödykkeet	-1 313	-1 303	-1	-1 286
Tasotusmäärä	-231	-172	-34	-179
Suunniteltu voitonjako	-47	-11		-22
Omista varoista vähennettävät IFRS-erät*	-46	-109	58	-79
Arvonalentumiset - odotetut tappiot alijäämä	-293	-327	10	-313
Ryhmittymän omat varat yhteensä	8 236	5 828	41	6 334
Luottolaitostoiminnan omien varojen vaade**	3 690	2 807	31	2 864
Vakuutusliiketoiminnan omien varojen vaade***	496	456	9	485
Ryhmittymän omien varojen vähimmäismäärä yhteensä	4 186	3 263	28	3 350
Ryhmittymän vakavaraisuus	4 050	2 565	58	2 984
Ryhmittymän vakavaraisuus-suhde (omat varat/omien varojen vähimmäismäärä) (%)	197	179		189

* Eläkevastuun ylikate, Sijoituskiinteistöjen käypiin arvoihin arvostus, Käyvän arvon rahastosta rahavirran suojauksen osuus.

** Riskipainotetut sitoumukset x 10,5 %.

*** Toimintapääoman minimi.

Siirtyneiden POP Pankkien vaikutus ryhmittymän vakavaraisuussuhteeseen oli 0,7 prosenttiyksikköä.

Liite 24. Annetut vakuudet

Milj. €	30.9.2015	30.9.2014	Muutos, %	31.12.2014
Omien velkojen ja sitoumusten puolesta annetut				
Kiinnitykset	1	1		1
Pantit	3	107	-98	6
Luotot (covered bondien vakuutena)	8 839	9 145	-3	8 937
Muut	744	795	-6	999
Muut annetut vakuudet				
Pantit *	4 240	6 629	-36	6 273
Annetut vakuudet yhteensä	13 826	16 676	-17	16 216
Vakuudelliset muut velat	471	492	-4	474
Asuntovakuudelliset joukkovelkakirjalainat (covered bonds)	7 771	7 943	-2	7 811
Vakuudelliset velat yhteensä	8 241	8 435	-2	8 285

* josta 2 000 miljoonaa euroa päivän sisäisen limiitin vakuuksia.

Liite 25. Taseen ulkopuoliset sitoumukset

Milj. €	30.9.2015	30.9.2014	Muutos, %	31.12.2014
Takaukset	822	876	-6	878
Takuuvastuut	1 909	2 200	-13	2 007
Pantit	1	103		3
Luottolupaukset	10 428	8 901	17	8 839
Lyhytaikaisiin kauppatahtumiin liittyvät sitoumukset	215	353	-39	319
Muut	586	531	10	522
Taseen ulkopuoliset sitoumukset yhteensä	13 961	12 963	8	12 567

Liite 26. Johdannaissopimukset

30.9.2015, milj. €	Nimellisarvot / jäljellä oleva juoksu-aika				Käyvät arvot*	
	Alle 1 v	1–5 v	Yli 5 v	Yhteensä	Varat	Velat
Korkojohdannaiset, josta	44 886	86 495	58 789	190 170	4 629	4 181
Keskusvastapuoli-selvitettävät	6 513	24 462	24 289	55 264	895	854
Valuuttajohdannaiset	27 836	9 564	6 653	44 053	1 347	1 455
Osake- ja indeksisidonnaiset johdannaiset	255	66	-	321	14	0
Luottojohdannaiset	-	144	70	214	8	12
Muut johdannaiset	291	705	18	1 013	70	85
Johdannaiset yhteensä	73 266	96 975	65 529	235 771	6 069	5 734

31.12.2014, milj. €	Nimellisarvot / jäljellä oleva juoksu-aika				Käyvät arvot*	
	Alle 1 v	1–5 v	Yli 5 v	Yhteensä	Varat	Velat
Korkojohdannaiset, josta	52 318	94 284	48 599	195 201	5 144	4 719
Keskusvastapuoli-selvitettävät	4 370	24 526	15 008	43 904	876	867
Valuuttajohdannaiset	16 170	9 028	5 639	30 837	1 034	975
Osake- ja indeksisidonnaiset johdannaiset	266	285	-	551	37	1
Luottojohdannaiset	9	73	102	184	12	5
Muut johdannaiset	232	840	56	1 129	73	67
Johdannaiset yhteensä	68 995	104 510	54 396	227 901	6 301	5 766

* Käyvät arvot sisältävät kertyneet korot, jotka taseessa esitetään muissa varoissa tai varauksissa ja muissa veloissa. Lisäksi keskusvastapuoliselvityksessä olevien johdannaisten käyvät arvot on nettoutettu taseesta.

Liite 27. Rahoitusvarat- ja velat, jotka on vähennetty toisistaan tai joita koskee toimeenpantavissa oleva yleinen nettoutusjärjestely

Rahoitusvarat

30.9.2015, milj. €	Rahoitusvarojen määrät, joita ei ole netotettu taseessa					
	Rahoitusvarojen bruttomäärä	Rahoitusvelkojen bruttomäärä, joka on vähennetty rahoitusvaroista*	Taseessa esitettävä nettomäärä**	Rahoitusvarat***	Saadut vakuudet	Nettomäärä
Pankkitoiminnan johdannaiset	6 718	-888	5 829	-3 405	-813	1 612
Henkivakuutustoiminnan johdannaiset	68	-	68	-8	-	60
Vahinkovakuutuksen johdannaiset	10	-	10	-2	-	8
Johdannaiset yhteensä	6 796	-888	5 907	-3 415	-813	1 680

Rahoitusvelat

30.9.2015, milj. €	Rahoitusvelkojen määrät, joita ei ole netotettu taseessa					
	Rahoitusvelkojen bruttomäärä	Rahoitusvarojen bruttomäärä, joka on vähennetty rahoitusveloista*	Taseessa esitettävä nettomäärä**	Rahoitusvelat***	Annetut vakuudet	Nettomäärä
Pankkitoiminnan johdannaiset	6 468	-848	5 620	-3 405	-508	1 708
Henkivakuutustoiminnan johdannaiset	8	-	8	-8	-	0
Vahinkovakuutuksen johdannaiset	2	-	2	-2	-	0
Johdannaiset yhteensä	6 478	-848	5 630	-3 415	-508	1 708

Rahoitusvarat

31.12.2014, milj. €	Rahoitusvarojen määrät, joita ei ole netotettu taseessa					
	Rahoitusvarojen bruttomäärä	Rahoitusvelkojen bruttomäärä, joka on vähennetty rahoitusvaroista*	Taseessa esitettävä nettomäärä**	Rahoitusvarat***	Saadut vakuudet	Nettomäärä
Pankkitoiminnan johdannaiset	6 791	-871	5 920	-3 956	-722	1 242
Henkivakuutustoiminnan johdannaiset	66	-	66	-8	-	58
Vahinkovakuutuksen johdannaiset	12	-	12	-1	-	11
Johdannaiset yhteensä	6 869	-871	5 998	-3 965	-722	1 311

Rahoitusvelat

31.12.2014, milj. €	Rahoitusvelkojen määrät, joita ei ole netotettu taseessa					
	Rahoitusvelkojen bruttomäärä	Rahoitusvarojen bruttomäärä, joka on vähennetty rahoitusveloista*	Taseessa esitettävä nettomäärä**	Rahoitusvelat***	Annetut vakuudet	Nettomäärä
Pankkitoiminnan johdannaiset	6 351	-862	5 489	-3 956	-862	671
Henkivakuutustoiminnan johdannaiset	8	-	8	-8	-	0
Vahinkovakuutuksen johdannaiset	2	-	2	-1	-	2
Johdannaiset yhteensä	6 361	-862	5 499	-3 965	-862	672

*ml. käteisvaroihin sisältyvä päivittäin selvitettyjen johdannaisten nettomäärä yhteensä 40 (9) miljoonaa euroa.

**Käyvät arvot ilman kertyneitä korkoja.

***OP Ryhmän käytäntönä on solmia johdannaisyleissopimukset kaikkien johdannaistavastapuolien kanssa.

OTC-johdannaisten keskusvastapuoliselvitys

OP Ryhmä siirtyi helmikuussa 2013 EMIR-asetuksen (Regulation (EU) No 648/2012) mukaiseen keskusvastapuoliselvitykseen. Finanssivastapuolten kanssa solmitut standardiehtoiset OTC-johdannaiskaupat selvitetään London Clearing House:n kanssa. Toimintamallissa johdannaisten vastapuoleksi muuttuu päivittäisen selvitysprosessin päätteeksi keskusvastapuoli, jonka kanssa netotetaan johdannaisten päiväkohtaiset maksut. Lisäksi päivittäin joko maksetaan tai saadaan vakuus, joka vastaa avointen sopimusten käypien arvojen muutosta (variation margin). Keskusvastapuoliselvityksessä olevat korkojohdannaiset esitetään nettona taseessa.

Muut kahdenvälisesti selvittävät OTC- johdannaiset

OP Ryhmän ja muiden asiakkaiden välisiin johdannaiskauppoihin sekä sellaisiin johdannaiskauppoihin, joita asetuksen mukainen keskusvastapuoliselvitys ei koske, sovelletaan joko ISDA:n, Finanssialan Keskusliiton tai OP Ryhmän omaa johdannaisyleissopimusta. Näiden sopimusten perusteella johdannaisten maksuja voidaan netottaa transaktiokohtaisesti maksupäivittäin ja vastapuolen maksukyvyttömyys- ja konkurssitilanteissa. Sopimusehdoissa voidaan lisäksi vastapuolikohtaisesti sopia vakuuksista. Nämä johdannaiset esitetään taseessa bruttoperusteisesti.

Liite 28. Lähipiiriliiketoimet

OP Ryhmän lähipiiri muodostuu OP Ryhmän tilinpäätökseen yhdistellyistä yhtiöistä, osakkuusyhtiöistä, hallintohenkilöistä ja muista lähipiiriin kuuluvista yhtiöistä. OP Ryhmän hallintohenkilöihin luetaan OP Ryhmän pääjohtaja (OP Osuuskunnan johtokunnan puheenjohtaja), OP Osuuskunnan toimitusjohtaja, johtokunnan jäsenet ja varajäsenet sekä hallintoneuvoston jäsenet sekä näiden läheiset perheenjäsenet. Hallintohenkilöiden lähipiiriin luetaan myös yhtiöt, joissa hallintohenkilöllä tai hallintohenkilön läheisellä perheenjäsenellä on huomattava vaikutusvalta. Muihin lähipiiriin kuuluviin yhteisöihin luetaan OP-Eläkekassa ja OP-Eläkesäätiö.

Lähipiirille myönnetyissä lainoissa noudatetaan normaaleja luottoehtoja. Lainat on sidottu yleisesti käytössä oleviin viitekorkoihin.

OP Osuuskunta on kesäkuussa 2015 ostanut kaikki osuuspankkien ja Helsingin OP Pankki Oy:n omistamat OP-Henkivakuutus Oy:n ja OP-Korttityhtiö Oyj:n osakkeet. Osakkeista maksettu hinta perustui ulkopuolisten arvioijien antamiin lausuntoihin.

Muulta osin lähipiiriliiketoimissa ei ole tapahtunut olennaisia muutoksia 31.12.2014 jälkeen.

OP Ryhmän tuloksen esittelee lehdistötilaisuudessa medialle pääjohtaja Reijo Karhinen 28.10.2015 klo 11.00 osoitteessa Gebhardinaukio 1, Vallila, Helsinki.

Pohjola Pankki Oyj julkaisee oman osavuositiedotuksensa.

Taloudellinen informaatio 2016

Vuoden 2015 tilinpäätöstiedotteen ja vuoden 2016 osavuositiedotusten julkaisupäivät:

Tilinpäätöstiedote 1.1.–31.12.2015	4.2.2016
Osavuositiedotus 1.1.–31.3.2016	27.4.2016
Osavuositiedotus 1.1.–30.6.2016	3.8.2016
Osavuositiedotus 1.1.–30.9.2016	2.11.2016

OP Osuuskunta Johtokunta

LISÄTIEDOT

Pääjohtaja Reijo Karhinen, puh. 010 252 4500
Talousjohtaja Harri Luhtala, puh. 010 252 2433
Viestintäjohtaja Carina Geber-Teir, puh. 010 252 8394

JAKELU

NASDAQ OMX Helsinki Oy
LSE London Stock Exchange
SIX Swiss Exchange
Keskeiset tiedotusvälineet
op.fi ja pohjola.fi